

1
YUSUF HAKİKÎ BABA

T.C.
AKSARAY BELEDİYESİ

YUSUF HAKİKÎ BABA DÎVÂNİ'NDAN SEÇMELER

2
DİVANİ'NDAN SEÇMELER

**Yusuf Hakîkî Baba
Divanı'ndan Seçmeler**

Hazırlayan:
Erdoğan BOZ

ISBN: 978-605-61166-3-6

T.C.
Aksaray
Belediye Başkanlığı
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü
Kültür Yayınları No.: 3

Birinci Basım
Ankara / Şubat 2011

Kapak Tasarımı: Mustafa Fırat Gül
Sayfa Düzeni: Emel Yalçın

Baskı: Erek Matbacılık
Büyük Sanayi 1. Cad. No. 17/1 İskitler
Altındağ/Ankara

T.C.
Aksaray Belediyesi
Tel: 0 382 213 54 92-94
Faks: 0 382 213 68 84

www.aksaray.bel.tr
belediye@aksaray.bel.tr

Yusuf Hakîkî Baba

YUSUF HAKİKÎ BABA DÎVÂNİ'NDAN SEÇMELER

Hazırlayan
Erdoğan BOZ

Sayın
Sadi Somuncuoğlu'na
saygıyla...

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	
KISALTMALAR ve İŞARETLER.....	
GİRİŞ	
1. ESERİN TELİF EDİLDİĞİ YÜZYIL	
1.1. Siyasî Durum.....	
1.2. Bilim Hayatı.....	
1.3. Dinî ve Tasavvufî Hayat	
2. YUSUF HAKİKİ'NİN HAYATI	
3. ESERLERİ	
3.1. HAKİKİ DİVANI.....	
3.1.1. Hakiki Divanının Konusu ve Dili	
3.1.2. Nüshaları.....	
3.1.2.1. Sadi Somuncuoğlu Nüshası	
3.1.2.2. Mevlana Müzesi Nüshası	
3.1.2.3. Konya İl-Halk Kütüphanesi Nüshası	
3.2. MUHABBET-NAME	
3.3. TASAVVUF RİSALESİ	
3.4. TERCÜME-İ METALİU'L-İMAN.....	
KAYNAKLAR.....	
HAKİKİ DİVANI'NDAN SEÇMELER	

TAKDİM

Tüm yolların kavşak noktasında olan şehrimiz, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, kültürlerin kaynaştığı, dinlerin serbestçe yaşandığı bir coğrafya olmuştur.

Hititlerden Kapadokyalılar'a, Asurlulardan Romalılar'a... Dünyanın sayılı medeniyetleri bu topraklarda demlenmiştir. Kültürlerin geçiş noktasında bir köprü görevi üstlenmiş şehrimiz, özellikle Selçuklular döneminde çok mühim bir yerleşim merkeziydi. Kılıçarslan ve Alaeddin Keykubat döneminde yapılan birbirinden güzel eserlerle Türk-İslam medeniyet mührünün vurulduğu bu şehir, iyi insanların yaşadığı yer anlamına gelen Şehr-i Süleha ismiyle anılmıştır. Selçukluların zaferden sonra kutlama yaptıkları şehir yine Aksaray'dı... Bu özelliğinden dolayı da Darü'z-zafer ismini hakkıyla taşımasını bilmiştir.

Osmanlının cihanşümül bir imparatorluk olmasında emeği geçen fakih, alim, devlet adamlarından önemli bir kısmı da hemşerimizdi. Cemaleddin-i Aksarayiler, Somuncu Babalar, Zenbilli Aliler, Piri Mehmet Paşalar ve Yusuf Hakikiler...

Bu gönül erlerinden birisi olan Yusuf Hakiki Baba, Şehy Hamid-i Veli'nin (Somuncu Baba) oğludur. Aynı zamanda Bayramiye (Hacı Bayram Veli'nin yolu) tarikatının Aksaray temsilcisi olan Yusuf Hakiki Baba, evrensel mesajlarını bir kuyumcu titizliğiyle kitaplarına işlemiştir. Özellikle Hakiki Divanı ve Muhabbetname, 15. yüzyıl tasavvuf ve edebiyat dünyasının pırlanta eserlerindedir.

Elinizdeki eserler haricinde hatırlanacağı üzere çok güzel iki kitap daha yayınlamıştık. Yusuf Hakiki Baba'nın "**Muhabbetname**"si ve bu eserin günümüz Türkçesi: "**Sevgi Yolu**"

Bu iki çalışma da hem akademisyenlerin hem de vatandaşlarımızın beğenisini kazanmıştı. Elinizde tuttuğunuz bu yeni eserden de umarım aynı şekilde istifade edersiniz. Eseri hazırlayan Prof. Dr. Erdoğan BOZ'a teşekkür ediyor, başarılarının devamını diliyorum.

Bizler göreve geldiğimizden bugüne sosyal belediyeciliğin gereğine inanıp, manevi değerleri ihya etme gayretinde olduk.

Somuncu Baba Kültür Merkezi inşaatı en kısa zamanda tamamlanacak. Bu yapı, yalnızca Aksaray'a değil tüm dünyaya armağan edilecek bir eser olacak. Biz de bu hediyeden dolayı onur duyacağız.

Kapadokya'nın gizemli yüzü Aksaray'a hak ettiği değeri verebilmek için gecemizi gündüzümüze katmaktan büyük bir haz alıyor, bu kutsal yolda yorulmayı şeref addediyoruz.

Sevgi ve Saygılarımla...

Nevzat PALTA

ÖN SÖZ

XV. yüzyıl, Eski Anadolu Türkçesinin en olgun devresidir. Bu yüzyıl hem dil özellikleri hem de eser sayısı itibarıyla oldukça zengindir. Ancak ele geçen birçok eser yanında birçoğu da maalesef kaybolmuştur. Kültürümüzün temel taşı olan bu eserlerin gelecek nesillere duyurulması ve bilim dünyasına kazandırılması önemli bir görevdir. Yapmış olduğumuz bu çalışma, temelde bu gayeye hizmet etmektedir.

100 yapıta üzerine doktora tezi hazırladığım Hakikî Divânı'nın tam metni, 2009 yılında Aksaray Valiliği tarafından yayınlanmış* ve bilim dünyası için büyük bir katkı olmuştur. Şimdi bu Divan'dan seçilmiş 25 kadar şiiri günümüz Türkçesine aktararak okuyucuların istifadesine sunuyorum.

Aksaray'ın yetiştirdiği büyük mutasavvıf Somuncu Baba adıyla meşhur Şeyh Hâmid-i Velî'nin (Ö.T. 1412) oğlu olan Hakikî Yûsuf "Yusuf Hakiki Baba", (Ö.T. 1487?) başta babası olmak üzere büyük din ulularından aldığı tasavvuf dersleriyle şeyhlik makamına kadar yükselmiş, bu arada yazdığı eserleriyle de sahip olduğu tasavvuf düşüncesini geniş halk kitlelerine yaymak istemiştir. Din ilimleri yanında güçlü bir Arapça ve Farsça bilgisine sahip olan Hakikî Yûsuf'un eserlerinde geniş bir birikim göze çarpmaktadır.

Hazırladığım eserde, şiirlerin günümüz Türkçesine aktarılması sırasında birtakım eksiklik ve yanlışlıkların olması - her türlü dikkatime ve istişareme rağmen- mümkündür.

* Boz, Erdoğan; *Yusuf Hakiki Baba Divanı*, Aksaray Valiliği Yayınları, Ankara, 2009.

Bunların hoş görülmesini ve düzeltilmesi adına tarafıma bildirilmesini gönülden dilerim.

Eserin basımını üstlenen Aksaray Belediyesinin çok değerli başkanı Sayın Nevzat Palta'ya çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Erdoğan BOZ
Odunpazarı-Eskişehir
Şubat 2011

KISALTMALAR ve İŞARETLER

a.g.e.	: Adı geçen eser
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
H.	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan
M.	: Miladî
M	: Mevlana Müzesi nüshası
Ö.T.	: Ölüm tarihi
S	: Sadi Somuncuoğlu nüshası
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
st.	: Satır
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
yk.	: Yaprak

GİRİŞ

1. ESERİN TELİF EDİLDİĞİ YÜZYIL

1.1. Siyasî Durum

Hakikî Yûsuf'un doğumunu takip eden yıllarda, Anadolu'da büyük bir bunalım yaşanıyordu. Buna rağmen beylikler arasında belirli bir üstünlük sağlamış olan Osmanlıların sınırı yüzyılın hemen başında 942.000 km²'yi bulmuştu. Bunun 441.000 km²'si Avrupa'da, 500.000 km²'si de Asya'da idi.¹ Yıldırım Bâyezid, Ankara Savaşı'nda (1402) Timur'a yenilince, sınırları böylesine genişlemiş ve Anadolu'daki Türk-İslam birliğini bir ölçüde gerçekleştirmiş olan Osmanlılar, bir anlamda felakete sürüklendiler.

Yıldırım Bâyezid'in Timur'a esir düşmesiyle devlet başsız kalmış ve ölümünün ardından oğulları arasında çetin bir iktidar mücadelesi başlamıştı. Bu arada, asıl maksadı Osmanlı Devleti'ni parçalayıp kendisine tâbi küçük birkaç beylik haline getirmek isteyen Timur, Anadolu beylerine ait toprakları Osmanlılardan alıp eski sahiplerine iade etmiş ve geri kalan Osmanlı ülkesini de Bâyezid'in dört oğlu arasında paylaşmıştır.²

¹ Öztuna, Yılmaz; *Osmanlı Devleti Tarihi*, C.I, İstanbul, 1986, s. 84.

² Miroğlu, İsmet; "Fetret Devrinden II. Bâyezid Devrine Kadar Osmanlı Siyasi Tarihi", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C.X, İstanbul, 1992, s.168.

Yıldırım Bâyezid'den önce, XIV. yüzyıl itibariyle Anadolu'da Eradna Hükümdarlığı'ndan başka Karaman, Hamid, Germiyan, Aydın, Saruhan, Mizya ve Hellespont taraflarına doğru Karesi Beylikleri ile Kastamonu ve Sinop'ta Candaroğlu Beyliği ve Söğüt, Yenişehir, Bilecik, Eskişehir, Bursa, İzmit, İzmit taraflarına kadar yayılmış Osmanlı Beyliği bulunuyordu.³ Bu tablo, XV. yüzyılın hemen başında Timur eliyle tekrar gerçekleştirilmiş ve kanlı mücadeleler yeniden başlamıştır.

Yıldırım Bâyezid'in oğulları Emir Sultan, Musa Çelebi ve I. Mehmed Çelebi arasında bir nevi kardeş kavgası şeklinde geçen Fetret Dönemi; 10 yıl, 2 ay, 8 gün sürmüştür.⁴ Yer yer Anadolu'daki diğer beylikleri hatta Balkanlar'daki Sırp ve Bulgarları da içine alan bu kanlı mücadeleden I. Mehmed başarılı çıkmış ve Osmanlı Devleti'ni bu kötü gidişten kurtaran şahsiyet olmuştur.

25 Haziran 1421'de tahta çıkan II. Murad, öncelikle birçok kez isyan çıkaran Karamanoğlu Beyliği'ni sindirdikten sonra, Balkanlar'da Selanik, Arnavutluk, Belgrad ve Varna'yı Osmanlı topraklarına katarak, Anadolu ve Balkanlar'daki Osmanlı hükümlerini kuvvetle tesis etmiştir. İstanbul'u da kuşatmış olan padişah, bunda başarılı olamamıştır. II. Murad'ın ölümü üzerine oğlu II. Mehmed (Fatih), 18 Şubat 1451'de padişah oldu. Babası, çok yüksek bir bilim çevresinde yetişen II. Mehmed'e, tecrübeli devlet adamlarının yanı sıra maddî ve manevî değerlere sahip bir devleti de miras bırakmıştı.⁵ Böylesine uygun şartlarda tahta çıkan padişah, Osmanlı'nın Anadolu ve Balkanlar'daki toprakları arasında sıkışıp kalan ve iki yaka arasındaki irtibatı kesen Bizans engelini ortadan kaldırmak istiyordu. Ayrıca, İstanbul'un kara ve

³ Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Osmanlı Tarihi*, C. I, Ankara, 1972, s. 43.

⁴ Öztuna, Yılmaz; a.g.e., s. 85.

⁵ Miroğlu, İsmet; a.g.e., s. 209.

deniz ticaret yollarının merkezinde bulunması, Osmanlıların bir an önce buraları ele geçirmesini zorunlu kılıyordu.

Bu sebeple 6 Nisan 1453 günü başlayan İstanbul kuşatması, 29 Mayıs 1453 Salı günü sona ermiş ve Türklerin olmuştu. Fatih'in İstanbul'u fethinde savaşçı erlerin kahramanlıkları yanında, cephenin manevî kumandanı Akşemseddin ve müritlerinin rolü oldukça önemlidir.

Fatih, İstanbul'un fethinden sonra yaptığı seferlerle Balkanlar'da Sırbistan ve Arnavutluk sorunlarını çözerek Mora, Eflak ve Bosna'yı zapt etmiştir. Macarlar ve Venedikliler ile mücadele etmiş, Trabzon Rum İmparatorluğu'nu tarihe gömerek Kırım Hanlığı'nı kendine bağlamıştır. Anadolu'da ise, Karamanoğlu Beyliği'ni dize getirerek Otlukbeli'nde Uzun Hasan'ı yenmiş ve böylelikle Doğu sınırlarının güvenliğini sağlamıştır.

Fatih'in 3 Mayıs 1481 Perşembe günü ölümünden sonra 12 Mayıs 1481'de II. Bâyezid tahta çıktı. Yeni padişahın ilk yıllardaki en büyük sorunu, kendisiyle iktidar mücadelesine girişen kardeşi Cem Sultan oldu. Uzun yıllar süren bu kardeş kavgası, 25 Şubat 1495'te Cem Sultan'ın vefatıyla son buldu. II. Bâyezid, Avrupa'da İnebahtı, Modon ve Koron'u feth ederek Boğdan Seferi ile buraları Osmanlı'ya bağlamış ve uzun mücadelelerden sonra Memluklular ile barışı sağlamıştır.

Fetret Devri'ne rağmen üç cihan padişahı yetiştiren ve bir çağın kapanıp yeni bir çağın açılmasına vesile olan XV. yüzyıl, Türk ve Dünya tarihi açısından son derece önemlidir. Yapılan fetihler ve kazanılan başarılarla Osmanlı Devleti, dünyanın en büyük devleti olmuş ve devlet bütün müesseseleri ile Yükselme Devri'ne girmiştir.

1.2. Bilim Hayatı

Anadolu, bu yüzyılın hemen başında gerek beyliklerin kendi aralarındaki mücadeleleri gerekse Timur'un istilası sebebiyle harap bir haldeydi. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen Beylikler Dönemi'nde sayıları yüzü aşan birçok bilimsel ve toplumsal eser yazıldığını biliyoruz. XV. yüzyılda özellikle II. Bâyezid devrinde medreselerin sayısı hızla artmış, bununla birlikte Osmanlı'nın esaslı medrese teşkilatı Fatih devrinde kurulmuştur. Fatih Kanunnâmesi'nde Sahn-i Seman diye anılan bu medreseler,⁶ iki kısımdır; birincisi Sahn-ı Seman yüksek tahsil medreseleri, ikincisi Musıla-ı Sahn ortaöğretim medreseleridir. Bu medreselerde devrin gelişmiş fen ve din bilimleri okutuluyordu.

Bu yüzyılda hem Beylikler hem de Osmanlı Devrinde toplumsal hayatın gereği olarak birçok cami, kütüphane, zaviye, çeşme, köprü, hamam, han, hastane, kervansaray, su yolları yapılmış ve gelip geçen yolculara hizmet için birçok vakıf kurulmuştur. Zaman içinde şehirler imar edilmiş, ekonomik ve toplumsal açıdan kalkınma sağlanmıştır.

1.3. Dinî ve Tasavvufî Hayat

Anadolu coğrafyasındaki halkın, ehl-i sünnet inanışına ve Hanefi mezhebine bağlılığı, XIV. yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'ya seyahat eden ünlü seyyah İbn Batuta, meşhur eserinde durumu şöyle anlatır. "Bilad-ı Rum ahalisi umumen mezheb-i İmam-ı Azam Ebu Hanife üzere olarak ehl-i sünnettir. İçlerinde Kaderî, Rafizî, Mutezilî, Haricî bulunmayıp Cenab-ı Hüdevend-i bi-endaz, onları bu fazilete ser-efraz buyurmuşlardır."⁷

⁶ Uzunçarşılı, İ. Hakki; *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, TTK yayını, Ankara, 1988, s. 5.

⁷ İbn-i Batuta; *Tuhtetü'n-Nuzzar Fi-Garaibi'l-Esmar ve Acaibi'l-Esfar*, (Çev. Mehmet Şerif Çavdaroğlu), İstanbul, 1333/1916, s. 356-357.

Bunun yanında Selçuklular devrinden başlayarak özellikle Şii ve Batınî mezheplere karşı yerinde tedbirler alındığını görüyoruz. Oktay Aslanapa'nın tespitlerine göre, Gazneli Mahmud zamanında kurulan ilk medreselerin asıl amacı, Şiiliğe karşı Sünniliği geliştirmektir.⁸

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu yıllarında Anadolu'da bazı tarikatların faal oldukları bilinen bir gerçek. Bu tarikatlardan Ahilik, Babailik ve Mevlevilik en meşhurlarıdır. XIV. yüzyıl sonu ile XV. yüzyıl başlarında, bilhassa Osmanlı Devleti ile diğer beyliklerin himayesinde Anadolu'nun hemen her yerinde tekkeler kurulup manevî fetihler gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde tekkeler açılıp tasavvufun esasları giderek halkın arasında yayılınca, hemen her tarikatın çevresinde daha çok manzum eserler verilen bir edebiyat oluşmaya başladı. Padişahlardan II. Murad devrinde, Doğudan birçok bilim ve sanat adamı ve tarikat erbabı Osmanlı ülkesine gelerek bilim ve sanat hayatına yeni bir canlılık kazandırdılar.⁹

Osmanlı padişahları tasavvuf büyüklerine oldukça fazla değer vermiş hatta Yıldırım Bâyezid, kızını Emir Sultan ile evlendirerek bunun en güzel örneğini sergilemiştir. Bu hürmet dolayısıyla XIV. yüzyılın sonlarından itibaren Ekberiyeye, Bistamiyye ve Zeyniyye tarikatları,¹⁰ XV. yüzyılda ise Halvetilik, Kadirilik ve Mevlevilik tarikatları¹¹ geniş bir yayılma alanı bulmuşlardır.

Akşemseddin'in Fatih'in manevî hocası olması ve bir nesil evvel II. Murad'ın hem Akşemseddin'e hem de Hakikî Yûsuf'un müridi olan Hacı Bayram-ı Velî'ye büyük hürmet göstermesi, tarikatların, Osmanlı'nın en üst devlet kademelerinde ne kadar etkili olduğuna kuvvetli birer delildir.

⁸ Aslanapa, Oktay; "Orta Çağ'ın En Eski Yatılı, İlim ve Kültür Müesseseleri", *Türk Dili*, S.12, Ankara, 1963, s. 34.

⁹ Miroğlu, İsmet; a.g.e., s. 207.

¹⁰ Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Osmanlı Tarihi*, C. I, Ankara, 1972, s. 533.

¹¹ Uzunçarşılı, İ. Hakkı; a.g.e., s. 534.

2. HAKİKİ YUSUF'UN HAYATI

Hakikî Yûsuf'un ne zaman ve nerede doğduğu hakkında elde kesin bir bilgi yoktur. Ölüm tarihi ise bir iki farkla bellidir: Meşhur eseri Muhabbet-nâme'nin sonunda müstensihin ilave ettiği ve kendisine ait olan on beş beyitlik târih-i temmet bölümünde, müstensih kendi yaşının 86 olduğunu söylerken kitabı temize çektiği tarihin de eserin müellifinin ölümünden bir yıl sonra olduğunu belirtir. Ketebe kaydı H. 894/M. 1488 olduğuna göre Hakikî Yûsuf'un ölüm tarihi 1487 olmalıdır.¹² Somuncu Baba ve nesebi üzerine bir arşiv çalışması gerçekleştiren Ahmet Akgündüz ise, bu tarihi H. 892/M. 1486 olarak vermektedir.¹³

Tasavvuf yolunda ilk ve temel bilgileri kuvvetli bir ihtimalle babası Şeyh Hâmid-i Velî'den alan Hakikî Yûsuf'un nerelerde ilim tahsil ettiği konusunda rivayetler şöyledir: Evliya Çelebi'ye göre El-Hac Bayram Velî'nin talebesi olup Ankara'da ledün ilmini tamamlamış ve Aksaray'da Bayramiye Tarikatının öncüsü olmuştur.¹⁴ Ahmet Akgündüz ise onun Erdebil, Konya ve Aksaray Medreselerinde ilim tahsil etmiş olabileceğinden söz eder.¹⁵ Aksaray dışındaki hayatı hakkında kesin bir bilgi sahibi olamadığımız Hakikî Yûsuf, Bursalı Mehmet Tahir Efendi'nin Osmanlı Müellifleri'nde verdiği bilgiye göre babasıyla beraber bir müddet Bursa'da bulunmuş, ancak Bursa'da babasının karşılaştığı o meşhur olaydan sonra veya biraz önce Aksaray'a dönmüştür.¹⁶

Çeşitli kaynaklarda Baba Yûsuf, Yûsuf Hakikî Baba, Baba Yûsuf Hakikî, Şeyh Yûsuf, halk arasında ise Hakikî Baba

¹² Karabulut, Ali Rıza; *Kayseri İlmiye Tarihinde Meşhur Mutasavvıflar*, Kayseri, 1994, s. 187.

¹³ Akgündüz, Ahmet; *Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba ve Neseb-i Alisi*, İstanbul, 1995, s. 161.

¹⁴ Karabulut, Ali Rıza; a.g.e., s. 187.

¹⁵ Akgündüz, Ahmet; a.g.e., s. 157.

¹⁶ Bursalı Mehmet Tahir Efendi; *Osmanlı Müellifleri*, C.I, İstanbul (Tarih yok), s. 224.

ve Gül Baba olarak bilinen Hakikî Yûsuf, Dîvân'ında (Hakikî Dîvânı) ailesinden bahseder. Dîvân'daki şu beyit babasının mutasavvıf Şeyh Hâmid-i Velî (Hâmid-i Kayseri, Hâmidü'd-dîn-i Aksarayî) olduğu açıkça anlaşılıyor:

eksüklü kuluğ haqîkî yâ-rab
dir yûsuf ibn-i şeyh hâmid (S'de 88a-4)

Anlatılan meşhur bir kıssaya göre; Hakikî Yûsuf, babası Şeyh Hâmid-i Velî hazretlerinin halifesi olmak ister. Ancak onun bu teklifi babasınca uygun görülmez. Emanetin ehline verilmesi gerektiğini söyleyerek halifeliği Hacı Bayram-ı Velî hazretlerine bırakır. Babasından uzun bir nasihat dinleyen Hakikî Yûsuf, ikna olarak Hacı Bayram-ı Velî hazretlerinin müridi olur.¹⁷

Edebiyatımızda “Hakikî” mahlasının, Hakikî Yûsuf dışında başka ediplerce de kullanıldığını biliyoruz; Hakikî Mustafa ve Sivrihisarlı Hakikî Yûsuf gibi... Şairin adının ve mahlasının ne olduğunu yazdığı eserlerinden açıkça görmekteyiz. Hakikî Dîvânı'nın Konya İl Halk Kütüphanesi nüshasının başında “der-Dîvân-ı Baba Yûsuf ibn-i Şeyh Hâmid-i Velî” ifadesi bulunmaktadır. Yine Dîvân'ın Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi nüshasının başında da “Dîvân-ı Sultânü'l-Arifin Şeyh Hakikî” ifadesi yer almaktadır. Şairin diğer önemli eseri Muhabbet-nâme'deki “o sultân-ı muhakik cân hakikî / buyurmuş bunda çok remz-i dakikî” beyti ve Metâli'ü'l- İmân adlı eserinin 3-a yaprağındaki “hâdim-i fukara Yûsuf ibn-i Hâmid” ifadeleri şairin adı ve mahlasını açıkça ortaya koymaktadır.

Hakikî Yûsuf, Fatih Sultan Mehmet zamanında, Mâlik Mahmud Gazi hankâhının başındaydı. Aksaray'ın Osmanlılara geçtiği tarihlerde de (H. 881/M. 1476) yine bu

¹⁷ Aynı, M. Ali; *Hacı Bayram Veli*, İstanbul, 1343, s. 67.

hankâhın şeyhiydi. II. Bayezid adına (H. 906/M. 1500-1501) yıllarında Aksaray vakıflarını tespit eden defterde: Hâmidü'd-dîn-zâde Baba Yûsuf'un evlat vakfı yer alır. Evhadü'd-dîn ve Şeyh Safiyü'd-dîn adlarında iki oğlu olduğu ve evlatlarına vakfettiği yerler tafsilatlı bir şekilde yazılmıştır. Sultan II. Murat adına yazılan H. 992/M. 1584 tarihli defterde de Şeyh Hâmid-i Velî Mahallesi nüfusu yazılırken buradaki nüfusa 15 mükellef erkeğin Şeyh Hâmid-i Velî'nin torunları olduğu babalarının adlarıyla gösterilmiştir. Hayatının geri kalan kısmını Aksaray'da şeyhlik yaparak geçiren Hakikî Yûsuf'un türbesi Aksaray'da Şeyh Hamid Mahallesi'ndedir. Aynı mahallede Şeyh Hamid Camii ve hankâh bulunmaktadır. Söz konusu hankâh, Şeyh Hâmid-i Velî ve Hakikî Yûsuf'un şeyhlik yaptıkları tekkedir.¹⁸

¹⁸ Akgündüz Ahmet; a.g.e., s. 161; Karabulut, Ali Rıza; a.g.e., s. 187.

3. ESERLERİ

3.1. HAKİKİ DİVANI

Birçok kaynakta Hakikî-nâme adıyla anılan divanın, bu şekilde isimlendirilmesi yanlıştır. Eser her ne kadar klasik divan tertibinde değilse de şiirler baştan sona alfabetik kafiye sırasına göre dizilmiş ve bütün divanlarda olduğu gibi tevhit ve münacat ile başlamıştır. Bu eser bir mesnevi değildir. Kaside, gazel, terci'-i bent, terki-i bent, müstezat vb. nazım şekilleriyle yazılmış şiirler, divanlardaki klasik yerlerinde değil, dağınık olarak dizilmişlerdir. Eserin bilinen üç nüshası vardır.

3.1.1. HAKİKİ DİVANI'NIN KONUSU ve DİLİ

Sanat endişesi taşımayan şair, şiirlerinin neredeyse tamamını tasavvufi bir neşeyle ve daha çok nasihat tarzında yazmıştır. Bunların dışında devrin siyasi ve sosyal konularını işlediği toplumsal içerikli şiirleri de vardır:

vardı her iş fesâda kalmadı
hiç bir maşlahatda âsânlık

degmelerde bulunmaz oldu dirîğ
pâk dirligile müsülmânlık

bî-hayâlîğ u şimdi maşharalık
halk içindedür ehl-i 'irfânlık (S'de 201a)

...

elinde türk ü tataruñ zebûn olup karaman
yıkıldı ser-te-ser uş ser-nügün olup karaman

dirîğ zulmile dürlü cefâ vu cevri çeküp
iñiler uş kamunuñ bağı hûn olup karaman

bu âsiyâ-ı belânuñ meger ki altına
düşipdürür öginür şanki un olup karaman (S'de 288a)

Arapça ve Farsçaya kuvvetle vakıf olan şairin kelime hazinesi oldukça geniştir. Eserlerinde bildiği üç dilin zengin kelime kadrosunu görmek mümkündür. Bu da bazen ağdalı söyleyişlere sebep olmuştur:

ol uçde-i cân u dile işgâlden müşkil-güşâ
ol noқта-ı âb-ı güle hem merkez ü hem reh-nümâ

zî-şürb ü zî-sükr-i cünün âşuftesiyüz zü-fünün
ahsent zî-zevk-ı fenâ şâbâş zi-luţf u 'atâ

(S'de 18a)

Hakikî Yûsuf'un Türkçe kelime tercihi gibi bir endişesi yoktur. Ancak nispeten sade bir dille yazdığı ve terkiplerden arındırıldığı şiirlerinde kullandığı Türkçe dikkat çekicidir:

merdânalîğ eyle dîn yolında
erlikde naşibün ola tâ köp

hâk ol kademine evliyânun
şiddkıla tut etegin elin öp

şiddkıla ağard içün ü taşuñ
karama yûri arada çün pop

hayvâna ne remz ahlada hiç
urmağıla anı kişi güp güp

(S'de 48b)

Şairin sık sık iktibas ettiği ayet, hadis ve kalam-ı kibarlar yanında Farsça olarak yazdığı beyit ve şiirler de vardır:

didi çün külli men 'aleyhâ fân
ne halâyık kıla ne arı u semâ

(S'de 22a)

...

accilü didi hoca kable 'l-mevt
nişe tesvîf i nefsi bed-girdâr

(S'de 98b)

...

hişşe bu demden huzür ehli alur
hød işitmişsin aḥî men gâbe ḥāb (S'de 42a)

...

çün der keşidem mevcehā ez-ka' r-ı zed ber-evcehā
rakşān çü kerdem der hevā imin zi-ḥasf u zelzele

gāhî çü şem' -ı rüşenem geh reng-i büy-ı gülşenem
reh-rev gehî geh reh-zenem geh reh-nümā-ı kâfile
(S'de 306a)

3.1.2. NÜSHALARI

3.1.2.1. SADİ SOMUNCUOĞLU NÜSHASI

Eldeki en hacimli nüshadır. Sadi Somuncuoğlu'nun özel kütüphanesinde korunan iki cilt halindeki bu nüshada, istinsah tarihi ve müstensih hakkında herhangi bir kayıt yoktur. Yine bu eserin orijinal nüsha olduğu ve Hakikî Yûsuf'un kızının sol eliyle yazıldığına dair rivayetler inandırıcı değildir.¹⁹

Bu nüshanın tavsifi özellikleri şöyledir.

Bulunduğu yer : Sadi Somuncuoğlu'nun özel kütüphanesi.

yk. : 1. cilt 187, 2. cilt 167, toplam 349.

st. : 13.

Yazı : Harekeli nesih.

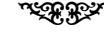
Ebat : 293x187mm. 235x145mm.

Müstensih : yok.

İstinsah Tarihi : yok.

Cilt : 1. cilt; kapak siyah bez cilt, bu kapak üzerine sonradan yapıştırılmış bir kâğıt üzerinde mürekkepli bir kalemle Osmanlıca olarak "Evlâd-ı Şeyh Hâmîd-i

¹⁹ Akgündüz Ahmet; a.g.e., s. 162.

Veli Baba Yûsuf Hakikî Hazretlerinin Eser-i Tasavvufaneleridir." yazısı bulunmaktadır. Kapak içleri sarımtırak karton ile kaplı. İlk sayfada numara yok, sonradan bazı kayıtlar düşülmüş. Bu sayfanın arka yüzüne, bizim 2ab olarak numara verdiğimiz çok yıpranmış ve düşmüş olan yaprak yapıştırılmış. Böylece yaprağın 2a yüzü yapıştırılan tarafta kalarak bir nevi kaybolmuştur. Ayrıca nüshanın numaralanmasından anlaşıldığına göre 1ab yaprağı çok önceden kopmuş ve kaybolmuştur. 2. cilt; kapaktaki cilt bezi yeşil renk. Yine bu kapak üzerinde 1. ciltteki aynı yazı var.

Sütun : Çift.

Mürekkep : Cetveller ve söz başları kırmızı, diğer yazılar siyah.

Kâğıt : Orta kalın, koyu sarı renk, cilalı.

Baş:

urılır diñle her şabâḥ u mesâ nevbet-i lâ ilâhe illallâh
sürilür taḥt-ı dilde dikdi livâ nuşret-i lâ ilâhe illallâh

Son:

demdüre ḥâşıl ganî-i bâḥın it
niçe bir yirden dirersin başağı

Bu nüshada; 492 gazel, 92 kaside, 5 terci-i bend, 2 müstezad ve 1 rubâi olmak üzere toplam 592 manzume vardır.

3.1.2.2. MEVLANA MÜZESİ NÜSHASI

Hakikî Divanı'nın eldeki ikinci büyük nüshasıdır. Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 2430 numarada kayıtlı olan yazma, ilgili kütüphanenin kataloğunda Sivrihisarlı İzzeddin Yûsuf Hakikî'ye ait gösterilmiştir. Ali Rıza Karabulut da eserinde aynı yazma için aynı tespitte bulunur.²⁰ Sadi

²⁰ Karabulut, Ali Rıza; a.g.e., s. 188.

Somuncuoğlu nüshası ile yaptığımız karşılaştırmalarda bu yazmanın Hakikî Divanı'nın ikinci bir nüshası olduğunu tespit ettik. Bu yazmanın ilk sayfasında; "dīvān-ı sultānū'l- 'ārifin şeyh ḥakīkī" başlığının altındaki ilk 9 beyit bir başka yerden kesilip buraya yapıştırılmıştır.

Bu nüshanın tavsifi özellikleri şöyledir.

Bulunduğu yer	: Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi.
yk.	: 349.
st.	: 13.
Yazı	: Harekeli nesih.
Ebat	: 24.3X15.5, 17.9X10.7.
Müstensih	: yok.
İstinsah Tarihi	: H. 1051.
Cilt	: Kenarı düz cetveli, ortası şemseli mıklıplı, siyaha çalar koyu kırmızı renk meşin.
Sütun	: Çift.
Mürekkep	: Sayfa kenarları ve mısra araları, surh cetveli. Başlıklar surhla yazılmış.
Kâğıt	: Sarı renk saman.

Baş:

dīvān-ı sultānū'l- 'ārifin şeyh ḥakīkī

ī kādir ü ḳayyum eḫad u ḫayy u tūvānā
vī ḡāfir ü zenb ü şamed ü ḫākim ü dānā

Son:

demdüre ḫāşıl ḡanī-i bātm it
niçe bir yirden dirersin başaḡı

Bu nüshada; 497 gazel, 91 kaside, 5 terci-i bend, 2 müstezad, ve 1 rubâi olmak üzere toplam 596 manzume vardır.

3.1.2.3. KONYA İL HALK KÜTÜPHANESİ NÜSHASI

Konya İl Halk Kütüphanesi Uzluk Bölümü 6968 numarada kayıtlı olan yazma, Hakikî Divanı'na ait iki sayfadan ibarettir. Aynı yazmanın 152/302 sayfaları arasında müellifin, Muhabbet-nâme adlı eseri bulunmaktadır.

Yazmanın ilk yaprağı parçalanmış yarısı yok. Sonradan ciltlenmiş olan eser, kurşun kalemle sayfa sistemine göre numaralanmış. İlk yapraktan sonra hat değişiyor ve başka bir eser başlıyor. Buradan eldeki kitabın, Osmanlıca bilmeyen birileri tarafından, rast gele bir araya getirildiği anlaşılıyor.

3.2. MUHABBET-NAME

Ali Çavuşoğlu'nun üzerine doktora tezi²¹ hazırladığı eser, tasavvufî bir mesnevidir. Eserin biri Manisa Muradiye Kütüphanesi 1269 numarada biri de Konya İl-Halk Kütüphanesi 6968 numaradaki yazmanın 152/302 sayfaları arasında kayıtlı olmak üzere iki nüshası vardır.

3.3. TASAVVUF RİSALESİ

Ali Çavuşoğlu tarafından yayımlanan Tasavvuf Risalesi; Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud bölümü 2974 numarada kayıtlı bulunan Metalîu'l-İman ile bir arada, yazmanın 27a-57a yaprakları arasındadır. Her iki eserin de aynı

²¹ Çavuşoğlu, Ali; Yüsf-ı Hakikî'nin Muhabbet-nâmesi, Tenkitli Metin ve İncelenmesi (Basılmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2001.

hatla yazılmış olması ve eserin başında “Yûsuf-ı Hakikî'nin Tasavvuf Risalesi” kaydının bulunması eserin Hakikî Yûsuf'a ait olması adına kuvvetli delillerdir.²²

Salat ve selam ile başlayan eserde; talip, mürit, şeyh, şeyh-i kâmil ve müridin nitelikleri, tarikata girmenin lüzumu, tarikata girenlerin uyması gereken kurallar, tasavvuf yolu, sufiler, nefis ve şeytanla mücadele gibi konular işlenmiştir.²³

3.4. TERCÜME-İ METALİU'L-İMAN

Hakikî Yûsuf'a ait olduğu iddia edilen bu eser için Ali Rıza Karabulut şöyle der: “Bazılarına göre Sadreddin Konevî'nin Metalîu'l-İman isimli tasavvufla ilgili Farsça risalesinin tercümesidir. Bazılarına göre de eserin Farsça aslı Ahî Evran diye bilinen Kırşehirli Şeyh Nasirüddin Mahmud'undur.”²⁴ Ahmet Akgündüz ise, bu eserin Somuncu Baba'nın Arapça yazdığı bir akâit kitabının tercümesi olduğunu iddia eder.²⁵ Metalîu'l-İman'ın altı nüshası üzerine bir araştırma yayınlayan Mikail Bayram ise, eserin aslının Kırşehirli Şeyh Nasirüddin Mahmud'a ait olduğunu savunur.²⁶

Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud bölümü 2974 numarada kayıtlı bulunan eserin 3a yaprağında; kendi adıyla birlikte baba ve dedesinin adını anan Hakikî Yûsuf, bu eserin tercüme olduğunu söyler. Ancak eserin aslının kime ait olduğu konusunda bir bilgi zikretmez.²⁷

²² Çavuşoğlu, Ali; *Tasavvuf Risalesi ve Metalîu'l-İman TRMİ* (İnceleme ve Metin), Akçağ Yayınları, Ankara, 2004, s. 19.

²³ Çavuşoğlu, Ali; a.g.e., s.19.

²⁴ Karabulut, Ali Rıza; a.g.e., s.191.

²⁵ Akgündüz Ahmet; a.g.e., s.166.

²⁶ Çavuşoğlu, Ali; a.g.e., s.49.

²⁷ Çavuşoğlu, Ali; a.g.e., s.49.

Hamdele ve salvele ile başlayan eserde; müellifin yaşadığı devirde giderek zayıflayan iman ve itikat esasları üzerinde durulur.²⁸

²⁸ Çavuşoğlu, Ali; a.g.e., s.49.

KAYNAKLAR

- Ahmet Vefik Paşa; *Lehce-i Osmanî*, (Haz. Recep Toparlı), TDK Yayınları, Ankara, 2000.
- Akgündüz, Ahmet; *Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba ve Neseb-i Âlisi*, İstanbul, 1995.
- Aslanapa, Oktay; “Orta Çağ’ın En Eski Yatılı, İlim ve Kültür Müesseseleri”, *Türk Dili*, S.12, Ankara, 1963.
- Ayni, M. Ali; *Hacı Bayram Veli*, İstanbul, 1343.
- Boz, Erdoğan; *Hakîkî Dîvânı (Dil İncelemesi, Kısmi Çeviriyazılı Metin, Dizin)*, (Basılmamış Doktora tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 1996.
- Boz, Erdoğan; *Yusuf Hakiki Baba Divanı*, Aksaray Valiliği Yayınları, Ankara, 2009.
- Bursalı Mehmet Tahir Efendi; *Osmanlı Müellifleri*, C.I, İstanbul (Tarih yok).
- Çavuşoğlu, Ali; *Yusuf Hakiki Baba, Sevgi Yolu*, Aksaray Belediyesi Yayınları, Ankara, 2010.
- Çavuşoğlu, Ali; *Yusuf Hakiki Baba, Muhabbet-nâme*, Aksaray Belediyesi Yayınları, Ankara, 2010.
- Çavuşoğlu, Ali; *Tasavvuf Risalesi ve Metalî’l- İman*, (İnceleme ve Metin), Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.
- Çavuşoğlu, Ali; *Yûsuf-ı Hakîkî’nin Muhabbet-nâmesi, Tenkitli Metin ve İncelenmesi* (Basılmamış Dokto-

- ra Tezi) , Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2001.
- Devellioğlu, Ferit; *Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, 1982.
- Dilçin, Cem; *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 1983.
- İbn-i Batuta; *Tuhtetü’n-Nuzzar Fi-Garaibi’l-Esmar ve Acaibi’l-Esfâr*, (Çev. Mehmet Şerif Çavdaroğlu), İstanbul, 1333/1916.
- Karabulut, Ali Rıza; *Kayseri İlmîye Tarihinde Meşhur Mutasavvıflar*, Kayseri, 1994.
- Miroğlu, İsmet; “Fetret Devrinden II. Bâyezid Devrine Kadar Osmanlı Siyasi Tarihi”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C.X, İstanbul, 1992.
- Mütercim Asım Efendi; *Burhan-ı Katı*, (Haz. Mürsel Öztürk, Derya Örs), TDK Yayınları, Ankara, 2000.
- Öztuna, Yılmaz; *Osmanlı Devleti Tarihi*, C. I, İstanbul, 1986.
- Redhause, S. James; *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Şemseddin Sami; *Kamus-ı Türki, Çağrı Yayınları*, İstanbul.
- Şeyhülislam Mehmed Efendi; *Lehçetü’l-Lûgat*, (Haz. Ahmet Kırkkılıç), TDK Yayınları, Ankara, 1999.
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Osmanlı Devleti’nin İlmîye Teşkilatı*, TTK yayını, Ankara, 1988.
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Osmanlı Tarihi*, C. I, Ankara, 1972.

**YUSUF HAKİKÎ BABA
DÎVÂNI'NDAN
SEÇMELER**

kaşide der-tevhid *

— — • / • — • — / • — —

sensin melikā ilāhe vāhid
sen vācid ü sen mecīd ü mācid

sen muhyī vü sen mümīt iy hay
kāfir ola kudretüñe cāhid

birliğüñe yir gök delāyil
varlığıña küllü şey' şahid

sen düzdüğüñi kamu bozaydı
ger hocam olayıdı saña zıd

5 birliğüñe varlığıña yok şek
bī-şübhe iy bī-şebih ü bī-nid

milküñe iy bī-zevāl sulṭān
irürmedi naqş keyd-i hāsīd

emrüh kamu 'ālem üzre cārī
hükümüh kamu yirde gökde nāfid

emrühle durur sipehr-i rāki'
sevkuñıla mäh u mihr sācid

zıkrühle pür-şafā mecālis
şükrühle şerif her mesācid

10 tesbīhi havāda sen tuyūruñ
her dilde senüh kamu maḥāmid

* S'de 86b. M'de 77b.

Tevhit Kasidesi

Ey her şeyin hākimi olan Allah, sen tek ve eşsiz,
hiçbir şey ihtiyacı olmayan, şanı büyük, ulu ve
cömertsin.

Ey her zaman diri olan, sensin hayat veren ve
öldüren. Kudretini inkâr edenler kâfir olur.

Yer ve gök senin birliğine deliller sunar. Varlı-
ğına her şey şahittir.

Eğer senin yaptığını âlem bozabilseydi, bu sa-
na uygun düşmeyecekti.

5 Ey eşsiz ve benzersiz olan, senin birliğine ve
varlığına asla şüphe yoktur.

Ey asla yitmeyen Sultan, senin mülküne nok-
sanlık ve hasetçinin hilesi ulaşmaz.

Emrin bütün âlemde, hükmün ise bütün yer ve
gökte geçerlidir.

Gök, emrinle rükûa eğilir, ay ve güneş şevkinle
secde eder.

Meclisler, zikrinle safâlı; mescitler şükrünle şe-
reflidir.

10 Havada kuşların tesbihi sensin, her dilde bütün
övgüler senindir.

her zarr u belāya def^ç senden
her nef^ç қаpuңdan oldı ^ç ābid

tevfikuñıla durur ilāhî
vüs^ç inca ki sa^ç y her mücāhid

senden meded irmedin ne imkān
hāşıl kime olısar maқāşıd

gördügi ^ç aţālaruñ mükāşif
irdügi şafālaruñ müşāhid

15 her kime hidāyetüñ ki irdi
yoldan ıramadı dīv-i mārid

bir kula ki senden irdi tevfik
kār eylemedi aña mekāyid

iy şu^ç le-fürüz-ı cān-ı ^ç āşık
iy kıble-i қalb-i şāf-ı zāhid

düşmişlerüz elümüz tut iy haқ
şevқuñı sen eyle bize қāyid

tā şapmayavuz bu toғrı yoldan
şaşurmaya bizi her merāşıd

20 emrüñe itā^ç at itmeyenüñ
olmadı sa^ç ādeti müsā^ç id

haқ emrine cism ü cānı münқād
қıl olmaya nefis tā mu^ç ānid

Her zarar ve belayı uzaklaştıran sensin, her ibadet ehli huzurundan kazançlı çıkar.

İlahî, din uğruna çalışan her kişinin güç ve kuvveti senin yardımın iledir.

Senden yardım ulaşmadan hiç kimse asla isteklerine kavuşamaz.

Kâşifin gördüğü senin ihsanıdır, gözlemcinin gözlediği senin verdiğin iç huzurdur.

15 Her kime hidayetini ulaşırsa, inatçı şeytan onu yolundan döndüremez.

Bir kula senden yardım ulaşırsa, hileler ona engel olamaz.

Ey âşığın ruhundaki ışık saçısı, ey zâhidin berrak kalbinin istikameti.

Ey Hak, düşmüşleriz, elimizden tut; şevkini bizden ayırma.

Tâ bu doğru yoldan sapmayalım, gözetleme yerleri bizi şaşırtmasın.

20 (Senin) emrine uymayan mutluluğa erişemez.

Cisim ve canı Hakk'ın emrine ver ki nefis inatçı olmasın.

dervîşe çü kıt-ı yevmi besdür
hâcet ne zevâdeden zevâid

germ olma temevvüle tamâ' dan
eyler tamâ' ı ki şahsı bârid

her bir nefes ola tã' at üzre
'âşıqlara bil ki 'ömr-i zâyid

25 cāna göñüle virür şafālar
bu ışık yolında her şedāid

tã' atda ol i kişi degülseñ
ger sen bu cihān içinde cāmīd

girdār kazan ço güft ü gūyı
niçe gāzel ü niçe kaşāyid

dir nāsı menāhīr üzre şalmaz
illā ki bu elsün ü haşāyid

pāk eyle 'aķīdeñi sen ekşer
kim fāsīd olup durur 'aķāyid

30 kııl def' -i havātır-ı rediyye
tā tōlmaya kıalbe fikr-i fāsīd

dil levhına tā ki ola meştür
ol 'ilm-i ledünniden fevāyid

(22b) zevâdeden: zevâden S.

(24a) nefes: nefis S.

(29a) 'aķīdeñi: 'aķīdeyi ki S.

(30ab) S'de kenarda.

Günlük yiyecek derviş için yeterlidir. Azığın fazlasına ne gerek var.

Doyumsuzlukla mal edinmeye sıcak bakma (kapılma), doyumsuzluk kişiyi buz gibi (sevimsiz) yapar.

Her bir nefes ibadet üzere olmalı, bu durum âşıkların ömrünü uzatır.

25 Bu aşk yolunda çekilen çileler, cana ve gönle huzur verir.

Ey insan, eğer dünyada cansız bir nesne değilsen, kendini ibadete vermelisin.

Bu gazel ve kasideler ne için? Dedikoduyu bırak, bir kazanç elde et.

Der ki, bu (kötü) sözler ve kıskançlıklar olmazsa (Allah) insanları mezbahaya (ölüme) göndermez.

Sen inancını saf tut çünkü genellikle inanç esasları bozulabilir.

30 Yanlış düşüncelerden sıyrıl ki o düşünceler kalbinde yer bulmasın.

Allah'ı bilme yolunda manevî kazançlar elde et ki gönül levhasına yazılsınlar.

rūşen kıla vāridāt-ı ğaybı
 albe ola laza laza vārid

ıl seyr-i sülük eyle rūşen
 albi keder ola mā' -ı rākid

hūn-ı keremūnden eyle rūzī
 her dem bize iy hūza mevāyid

35 irgür bize ğaybdan fütūhāt
 ıl göñüli ābil-i mevārid

hāli oma bizi ā' atūndan
 āyim olavuz gerekse ā' id

ol demde ki dindi mā- ' abed nāk
 mav olına şad hezār ' ābid

bāzār-ı teşevvu ire aldı
 toprada bu ' al u rūh kāsıd

tertībi bozar bu ' iş iricek
 ' ādet mi or ol yā-hod avā' id

40 eksüklü uluş aıı yā-rab
 dir yūsuf ibn-i şeyh hāmid

āh anda ki ' arz olına a' māl
 hāşā ki başır ola nāıd

' avf eylesin meger ki cürmüm
 var ni nidem iy kerīm ü vāhid

(32b) albe: albi M.

(35ab) M' de kenarda.

(41b) S' de kenarda.

(42a) S' de kenarda.

Gayptan gelen manalar kalbi nurlandırısın, anbe-
 an kalbi doldursun.

Maneviyat yolculuuna ık, kalbini nurlandır
 ünkü durgun su bulanık olur.

Ey Allahım, kerem sofrandan bizlere her zaman
 nimetler nasip et.

35 Gayptan bize manevī zaferler ulaştır, gönlü ulaşı-
 lacak yer eyle.

İster ayakta olalım ister oturalım, bizi sana iba-
 detten ayırma.

Ne zaman ki "Sana kulluk etmedik" dendi, ibadet
 eden yüz bin kul mahvoldu.

Bu akıl ve ruh, heveskār bir alış verişte kaldı, top-
 rakta (kabirde) ise bu aranmaz.

Bu aşk ulaşınca düzen bozulur, o, ne kural ne de
 ādet tanır.

40 Şeyh Hamid'in (Somuncu Baba) olu Yusuf der;
 Ey Allahım, Hakiki senin eksikli (günahkār) ku-
 lundur.

Amellerin sunulduu an (o gün), her şeyi en iyi
 gören ve bilen (Allah) özellikle (bizleri) görmezse
 eyvahlar olsun.

Ey ok cömert, tek ve eşsiz olan Allah, günahkār-
 ım, ne yapayım, beni affet.

*der-tevhîd**

— • — / — • — / — • — / — • —

cānum daḥı sensin benüm cānān daḥı sensin baḡa
dīnüm daḥı sensin benüm imān daḥı sensin baḡa

genc-i ğamuḡ vīrānıyam men ‘ ışk ser-gerdānıyam
derdüm daḥı sensin benüm dermān daḥı sensin
baḡa

ger sehv idem men ger ḡaḡā senden irer ‘ afv u ‘ aḡā
senden baḡa hem luḡf u hem iḡsān daḥı sensin
baḡa

bu zāhir-i sātir daḡı hem bāḡın-ı ḡāhir daḡı
luḡf-ı ḡafı peydā daḥı penhān daḥı sensin baḡa

- 5 men bilmezem kevn-i mekān ḡanda olur devr-i
zamān
derdüm daḥı sensin benüm deverān daḥı sensin
baḡa

süflī nedür men bilmezem ‘ ulvī nedür men
bilmezem
‘ ilmüm daḥı sensin benüm ‘ irfān daḥı sensin baḡa

sensüz ne görür gözlerüm senden dinilür sözlerüm
zımn-ı rumüz-ı defterüm dīvān daḥı sensin baḡa

* S’de 20b. M’de 14b.

Tevhit

Benim canım dahi sensin, bana sevgili dahi sen-
sin. Benim dinim dahi sensin, bana iman dahi
sensin.

Ben gam hazinesinin kederlisiyim, aşk şaşkını-
yım. Benim derdim dahi sensin, bana derman
dahi sensin.

Ben hata yapsam da bana af ve bağışlama sen-
den ulaşır. Bana güzellik ve bağış sensin.

(Ey Allahım) görünen ve görünmeyen her şeyi
örtün (ortadan kaldıran), açık ve gizli olarak bana
lütuflar ihsan eden sensin.

- 5 Ben varlık ve evrenin ne olduğunu ve zamanın
seyrinin nerede olduğu bilmem, Benim derdim
dahi sensin, bana kader dahi sensin.

Alçak nedir, ben bilmem; yüce nedir, ben bil-
mem. Benim ilmim dahi sensin, bana anlayış da-
hi sensin.

Gözlerim sensiz görmez, sözlerim sana aittir.
Manalı işaretler defteri (gibi)yim, divanım hep
seninle doludur.

peymāne şunduğda ezel iy şāh-ı milk-i lemyezel
‘ahdum dağı sensin benüm peymān dağı sensin
bağa

eydür haqīkī iy ehad iy hayy u qayyūm u şamed
sen şāh-ı milk-i bī-emed sulţān dağı sensin bağa

Ey sonsuz mülkün şahı, ezel bana kadeh sundu-
ğunda benim vaadim dahi sensin, bana ant dahi
sensin.

Hakiki söyler; ey tek olan, ey her zaman diri olan
ve daima var olan ve hiçbir şeye muhtaç olma-
yan! Sen sonsuz mülkün şahısın, bana sultan da-
hi sensin.

münācāt*

• • — — / • • — — / • • — — / • • — —

gönlümüz yüzini külli saña dönder yā-rab
bizi soñ demde sen imānıla gönder yā-rab

bekle imānumuz gāyrat-ı şeytāndan kıl
tā^ç atunda gönüli cānı muqarrer yā-rab

cāna tevfiķı refiķ eyle kebāyirden ü hem
bu şağāyirden idüp cismi muṭahhar yā-rab

tā^ç atunda işigün tozına bir yüz komağa
degmeye ^ç izzile yüz tāc-ı mücevher yā-rab

5 ref^ç kıl nūr-ı hużūrıla bu ten zūlmetini
komağıl ḳalbümüzi şöyle mükedder yā-rab

yine tevḫīdile cānda bu yakīn şem^ç ın uyar
nūr-ı ^ç irfānıla ḳıl ḳalbi münevver yā-rab

zūlmet-i ṭab^ç dan al şer^ç -ı nebī nūrına kıl
zāhir ü bāṭınımız gārḳa ser-ā-ser yā-rab

nefs-i emmāre dirip leşker-i tesvilātn
diler iḳlīmi ide yine musaḫḫar yā-rab

* S'de 48a. M'de 40b.
(3ab) M'de 4. beyit.
(4ab) M'de 3. beyit.

Allah'a Yakarış

Ey Allahım, gönlümüzün yüzünü bütününle sana
döndür, sen bizi son anımızda iman ile gönder.

Ey Allahım, imanımızı şeytanın yağmasından ko-
ru, gönlü ve canı ibadette kararlı kıl.

Ey Allahım, yardımını cana arkadaş eyle, vücudu
büyük ve küçük günahlardan temizle.

Ey Allahım, sana ibadette; eşiğinin tozuna bir ke-
re yüz koymak, şeref ile yüz mücevherli taca de-
ğişilmez.

5 Ey Allahım, bu ten karanlığını huzur ışığıyla yok
et, kalbimizi böyle kederli bırakma.

Ey Allahım, bir olduğunun inancıyla canda, bu
şüphesiz bilme mumunu yandır, kalbi anlayış ışı-
ğıyla ısıt.

Ey Allahım, içimizi ve dışımızı nefsin karanlığından
kurtar. Baştan başa Peygamberin getirdiği
şeriatın aydınlığına daldır.

Ey Allahım, kötülüğü emreden nefis, aldatıcı as-
kerlerini toplayıp yine ortamı ele geçirmek ister.

eyleme nefsi vü şeytânı musallaḥ bize kim
dinümüz ḳal' asını yıḳmaya kāfir yā-rab

- 10 rāyet-i naşru mina 'llāhı gönül tahtına dik
açıla fetḥ-i ḳaribile kişver yā-rab

gönüle saltanat-ı ḥubbuḡı ḳıl müstevli
yine tā şarıḳ-ı şevḳuḡ çeke leşker yā-rab

nefeḥâtından irür ḳurb-ı visālünile ḳıl
şemme-i rûḥ-ı meşâmın ki mu' aḥṭar yā-rab

gönüli ma' rifetün nûrıyla ḳıl iḥyâ
andan öḡdin ki ecel içüre saḡar yā-rab

cām-ı vaḥdetden içür mest bulındur mevtün
sekerâtında süzile çü bu ' abher yā-rab

- 15 çünki göç eyleyevüz eyle cemālün şevḳın
bize şoḡ demde cemālün ḥaḳı reh-ber yā-rab

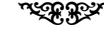
yüz çevürdükde ḳamu ḥalkḳ bize luḥḫunıla
maḳ' ad-ı şıḳḳda ḳıl ünsi miyesser yā-rab

senden artuḳ kimümüz var kesicek bizden ümîz
pezer ü mazer ü her ḥiş ü birazer yā-rab

(10a) naşru mina 'llāh (K.K. 61/113) "Allah'tan bir yardım".

(17a) kimümüz: kimümez S.

(17b) ḥiş: ḥuş M.

Ey Allahım, bize nefsi ve şeytanı sataştırma. Kâfir,
dinimizin kalesini yıkmasın.

- 10 Ey Allahım, gönül tahtına "Allah'tan bir yardım"
bayraḡını dik. Çabuk gelen zafer ile iklim bize
açılsın.

Ey Allahım, güzellik saltanatın gönlü istila etsin ki
gönül açan aşkın yine asker toplayabilsin

Ey Allahım, ruhum(un burnunu) sana yaklaş-
makla ortaya çıkan kokularla doldur.

Ey Allahım, ecel kadehini sunmadan önce gönlü
ilahi bilginin ışığıyla canlandır.

Ey Allahım, ölüm sarhoşluḡunda vahdet kade-
hinden içir, sarhoş et ki bu nergis gibi süzölsün.

- 15 Ey Allahım, biz göç edeceḡiz. Cemalinin ḥaḳı
için, bize ölüm anında cemalini görme arzusunu
rehber eyle.

Ey Allahım, bütün insanlar bize yüz çevirdiḡinde,
lütfunla Dost'u kolay buldur.

Ey Allahım, anne, baba, akraba ve kardeş bizden
ümit kestiḡinde senden başka kimimiz var?

şoñ dem imānıla haṭm it bu haḳīḳīyi senüñ
ki ḳuluñdur hele bir ʿāciz ü kemter yā-rab

aḥmedüñ ḥamdi livāsınuñ ilāhī taḥtında
ḥaşri ḳıl cümlemüzi çün ola maḥşer yā-rab

Ey Allahım, son anda Hakiki'yi iman ile gönder. O
senin aciz ve eksikli bir kulundur.

Ey Allahım, mahşer gününde hepimizi Hz. Mu-
hammed'in hamt sancağı altında topla.

medh-i rasūl aleyhisselām baħr-ı recez*

— — • — / — — • — / — — • — / — — • —

her dūn ki ol yoluᅇa iy sultān-ı dīn ᅇāk olmaya
yunsaydı baħrūᅇ ᅇamu űuyına hem pāk olmaya

sūflīde ᅇaldı çūn sifāl hırű u ᅇasede pāy-māl
ᅇammāl-ı evzār u vebāl seyri ber-eflāk olmaya

bedvī ᅇalālet yolu tīh menzil-geh-i ᅇūl-ı sefīh
çūn piűūvāsı ol kerīh sen űāh-ı levlāk olmaya

islām hem kāmīl degūl iűi cedel ‘āmil degūl
çūn ᅇaᅇ sōze ᅇāyil degūl bes anda idrāk olmaya

5 envār-ı űer‘ -ı muűtafā her cāna ki űalmaz ziyā
çūn āyine bulup űafā bes ᅇalbi derrāk olmaya

taᅇt-ı nübūvvet ᅇusrevi sultānuᅇ olan pey-revi
bu ᅇubb-ı dūnyā-yı ᅇavī ᅇözine ᅇāűāk olmaya

‘ ulvīde ᅇutup bes maᅇar pervāz ider dīl bī-ᅇarār
dīn iᅇre ol ᅇābūk-sūvār bes nite ᅇālāk olmaya

cāna tecellīden ki ᅇav ire cihān ᅇadri be-cev
kōhne nolur ya terk-i nev aᅇa ki imsāk olmaya

‘ iűᅇa ᅇaᅇīkī āűinā olduᅇsa ᅇıl cānı fidā
dīl ki ide terk-i hevā bes meyl-i emlāk olmaya

* S’de 21a. M’de 18a.
(7a) bes: yas M.

Hz. Muhammed’e Övgü

Ey din padiűahı, her sıradan kiűi onun yoluna
toprak olmaz. Denizlerin suyuyla yıkansa temiz
olmaz.

Vebal ve ᅇünah hamallarının yolu feleklerin üs-
tünden geᅇmez. Hırs ve hasede yenilip ᅇanak ve
ᅇömlek gibi deᅇersiz olurlar.

Önderi Hz. Muhammed (olmaz) yerine kötü bir
kiűi olursa, bedevinin yolu sapıklık(tır); uᅇarı ve if-
ritin konaᅇı ise ᅇöldür.

İslam olan (Müslüman) olgun olmazsa, iűi ᅇücü
sataűma olur ve ilmiyle amel etmezse doᅇru sö-
ze razı olmaz ve onda anlayıű olmaz.

5 Gönül huzur bulup kalp anlayıű kazanmayınca
Hz. Muhammed’in getirdiᅇi űeriatın ıűıkları her
canı aydınlatmaz.

Sultanın izinden giden peygamberlik tahtının
padiűahı olur. Azgın dūnya sevgisi onun ᅇözüne
ᅇer ᅇöp olmaz.

Yaᅇmur damlası gibi ᅇükseklerde uᅇan ve Allah’ı
bilen kararsız gönül, nasıl tez canlı olmasın.

Cana tecelliden nur ulaűır, dūnyanın deᅇeri arpa
kadardır. Eski nedir ki yeniyi terk etmek ona ya-
sak olmasın.

Hakiki aűkı buldunsa, canı feda et. Gönül nefsin
arzularını bıraksa dūnya malına meyletmez.

**ķāfiyetü 'l-hā terci' der-medh-i sultāni 'l-meşāyih
hazret-i şeyh hāmidi 'd-dīn ķaddeşa 'llāhü sırrahu ***

— — / • — — • / • — — • / • — —

iy taht-ı vilāyet şehi sultān-ı meşāyih
iy çarh-ı sa' ādet mehi iy cān-ı meşāyih

fermāndih-i iķlīm-i kerāmet ü vilāyet
sultān-ı selāṭin şeh-i devrān-ı meşāyih

sen devletile ireli bu ' āleme oldı
örtölmüşiken zāhir uş erkān-ı meşāyih

rif' at senüñ irşādunıla buldı bu ' ālem
içinde serā-perde-i eyvān-ı meşāyih

5 sen tahtınışin tādih-i leşker-i ğaybuñ
içinde ṭura anda ki dīvān-ı meşāyih

iķlīmigüşā-serverisin ehl-i kemālün
engüş-t-nümā-yı dem-i ' irfān-ı meşāyih

urduñ hele sen hikmetile ṭop-ı sa' ādet
' aşruñda senüñidi çü meydān-ı meşāyih

senden nazar irendedürür hem yine irşād
benven diyici çoğ veli ķanı meşāyih

yā-rabbi meşāyih yüzi şuyı haķı virgil
bī-çāre haķıķiye sen imān-ı meşāyih

* S'de 82b. M'de 73b.

**ķāfiyetü 'l-hā terci' der-medh-i sultāni 'l-meşāyih hazret-i şeyh
hāmidi 'd-dīn ķaddeşa 'llāhü sırrahu: terci' der-medh-i sultāni 'l-
meşāyih hazret-i şeyh hāmidi 'd-dīn ķaddeşa 'llāhü sırrahu S.**

**Şeyhler Şeyhi Hazret-i Şeyh Hamid-i Veli'nin
Övgüsü Hakkında Terci, Allah Onun Sırlarını
Kutsasın**

Ey velilik tahtının padişahı, şeyhler sultanı. Ey sa-
adet göğünün ayı, ey şeyhlerin canı.

Velilik ve keramet ülkesinin emir sahibi, sultanlar
sultanı, şeyhlerin talihli sultanı.

Sen bu âleme saadetle geldiğinde, şeyhliğin gizli
olan esasları açığa çıktı.

Şeyhler köşkünün saray perdesi, bu alem içinde
senin irşadın ile yükseldi.

5 Sen, o zamanki şeyhler meclisinde bulunan gayp
askerleri içinde padişahlar padişahsın.

Tasavvuf ehlinin manevî iklim açan önderisin.
Şeyhlerin kâinatın sırlarını bilme anının parmakla
gösterilenisin.

Sen hikmetile saadet topuna vurdun çünkü as-
rında şeyhler meydanı senindi.

İrşat, senden nazar ulaştığında gerçekleşir. Ben-
likten dem vuran çok fakat nerede (hakiki) şeyh-
ler.

Ey Allahım, şeyhlerin yüzü suyu hakkı için çaresiz
Hakiki'ye sen şeyhlerin imanı gibi iman ver.

10 **urula başa devletile t̄ac-ı sa' ādet**
ħaħdan saħa hem fetħ ola iħlīm-i vilāyet

beklersen eger şıdķıla āyīn-i meşāyih
şol resme ki oldı saħa telķīn-i meşāyih

ħalf olma çü şeyħuħ ħalefisin ķanı gayret
tā dīdevār olasın u rāh-bīn-ü meşāyih

ħiç emre ħilaf işile olmaya ħilāfet
bil rast çü islām durur dīn-i meşāyih

bir dirliğile vardı eren pāk yolu ki
bu ħalk-ı cihān eyledi taħsīn-i meşāyih

15 dervīşe yaraşmaz ķo bu bī-şermi vü tezvīr
taķvā vü ħayādur ķamu tezyīn-i meşāyih

terbiyyet ü irşādı saħa şöyle mi ķıldı
inşāf ide sulţān-ı selātīn-i meşāyih

pür-zevk u şafā cān u göñül şūriş-i mestī
ħaħ 'ışķıla yoğrıldı meger tīn-i meşāyih

dil lāl oluban ' aql yavu varduğı yirdür
kim ide ħaķīķi çü bu tebyīn-i meşāyih

sen yüz şuyı virgil ki ķabūl ide ilāhī
noķşānıyıla tā ki bu miskīni meşāyih

20 **üstüne düşe şu'le-i ħurşīd-i vilāyet**
yāri bulasın yāri ķıla baħt u sa' ādet

10 Mutluluk tacı saadette başına takılsın. Velilik ikli-
mi Allah'ın izniyle sana açılsın.

Eğer sadakat ile şeyhlerin meclisini beklersen bu
durumda şeyhlerin telkini sana ulaşır.

Şeyhin yerine geçeceksin, geride kalma, hani
gayretin? Şeyhleri gözleyen ve gözeten ol.

Emre karşı gelmekle şeyhin yerini alamazsın.
Şeyhlerin dini İslam'dır. Bil, doğrusu bu.

Erenler dirlik ile bu pak yolda gittiler. Bütün in-
sanlık şeyhlerin güzelliğini gördü.

15 Bu utanmazlığı, yalan ve dolanı bırak, dervişe
yakışmaz. Şeyhlerin süsü, yasaklardan sakınma
ve utanmadır.

Şeylerin sultanlar sultanı, seni böyle mi terbiye
ve irşat etti? İnsaf et!

Şeyhlerin balçığı, Allah aşkı ile yoğrulduğu için
canı zevk ve safa dolu ve gönlü (ise) mest olmuş-
tur.

Şeyhleri hakiki olarak kim anlatabilir? Orası dilin
tutulduğu ve aklın yittiği yerdir.

Ey Allahım, sen itibar et ki şeyhler bu miskini
noksaniyla kabul etsinler.

20 Velilik güneşinin parıltısı üzerine düşsün. Dostu
bul ki (seni) mutlu ve talihli kılsın.

şol resmile ki kōndı bu k̄anūn-ı meşāyih
hākḳā ki anı k̄ılmadı mā-dūn-ı meşāyih

iḥlāşıla ger bekleyesin sen bu ṭarīkī
keşf ola saḡa ‘ālem-i bī-çūn-ı meşāyih

tevfik-i refikūḡ ola te’yid-i ilāhī
yarıcı çü şiblī vü çü zennūn-ı meşāyih

iy ‘āşık-ı dil-ḡaste ṭola pertev-i ḡaḳdan
gōḡlūḡ evi şevḳıla çü semnūn -ı meşāyih

25 ger ‘ışık-ı ṭarīkıla idersin yine verziş
cānıla olup ‘āşık-ı mecnūn-ı meşāyih

bir gözile baḳ cūmlesine a‘ ver ü aḡvel
olma ḳalup inkārıla maḡbūn-ı meşāyih

yā-rabbi ḡuzūrında ayırup bularuḡ hem
sen kimseleri eyleme maḡzūn-ı meşāyih

ol mürşid-i aḳṭāb dilā ḡāmidī ḡaḳḳuḡ
di medḡini çūn lū’lū’-i meknūn-ı meşāyih

ger vaşfi ḡaḳīkī bularuḡ şerḡ ü beyāna
şıḡmaz ḳoma budur hele k̄anūn-ı meşāyih

30 **alçaḡlıḡı elden ḳoma ki cān bula rif at
‘izzetdūr işiginde bularuḡ bize zillet**

şol dem ki ola dilde bu tekrār-ı meşāyih
ol zevḳıla ḳalbe ṭola envār-ı meşāyih

(24b) semnūn: memnūn S.

(27a) ayırup: ayırıp M.

Şeyhlerin prensipleri bu tarzdadır. Doğrusu o
prensipier onları sıradan şeyhler yapmadı.

Eḡer bu yolu ihlas ile takip edersen şeyhlerin eş-
siz dünyası sana açılabilir.

Zünnun-ı Mısrī ve Şiblī’ye olduḡu gibi Allah’ın
yardım ve desteḡi yâr ve yardımcın olsun.

Ey gönlü hasta olan âşık, Semnun gibi gönül
evin şevk ile Hak’dan gelen nurla dolsun.

25 Şeyhlerin mecnun aşığı olup hem tarikat aşkıyla
yine canla başla çalış.

İnkâr ile şeyhlerin şaşırması durumuna düşme.
Cūmlesine bir göz ile bak, bir gözü kör ve şaşı
olma.

Ey Allahım, hiç kismeyi şeyhlerin katından ayırıp
onların mahzunu eyleme.

Ey gönül, Hakk’a hamdeden ol, kutupları irşat
eden ol. Sıralanmış inci gibi olan şeyhlerin övgü-
sünü söyle.

Gerçi şeyhlerin gerçek vasıflarını söyleyip yorum-
lamak zordur. Onların prensipleri bunlardır işte!

30 Alçak gönüllüḡü elden bırakma ki ruh deḡer ka-
zansın. Şeyhlerin eşigindeki horluk bize şereftir.

Şeyhleri tekrar ile andığımız sürece, onların nur-
ları şevkle kalbimize dolacaktır.

çün baħr-ı ĥakāyıkdan irer tıt kulağınđa
her-bār bu elfāz-ı dürer bār-ı meşāyih

bu vārid-i ġaybī giderür zulmet-i reybi
kim şu^ç le virür cāna bu ġüftār-ı meşāyih

maħcūblığın bāri ħo bildürme bu ĥalka
sen dilünile ġösterüp inkār-ı meşāyih

35 kim şu^ç le iren cāna olur nūr-ı yaħından
taħkik kemā yenbeği ikrār-ı meşāyih

maħdūr-ı beşer olmadı bilmek çü buyurdı
lā-ya^ç rifühüm ġayrī bu mikdār-ı meşāyih

giderme meħabbetlerini cān u ġönjülden
iy^ç āşık-ı şiddik-i dil-efkār-ı meşāyih

budur mütevveka^ç bize fażluñdan ilāhī
kim cānumuzı ġarĥ ide esrār-ı meşāyih

vur ġüş ĥakikī sözine ġör ki ne yanar
nālān yine ol bülbul-i ġülzār-ı meşāyih

40 iy şem^ç-ı şafā şu^ç le-i tevfik-u hidāyet
ālemlere irşādınla tıldı tamāmet

şādıklara senden tıyılıp rāz-ı meşāyih
iy mürşid-i aĥtāb u ser-efrāz-ı meşāyih

(35b) ikrār: inkār M.

(37b) lā-ya^ç rifühüm (K.K. 23/69) “(Peygamberlerini) tanımadılar”.

(40a) tevfik-u: tevfik-i M.

(40b) tıldı: irdi M.

Şeyhlerin meyvesi olan bu inci gibi sözler, hakikatler denizinden çıktığı için daima kulağında tutmalısın.

Gaybî olarak kalbe doğan mana, şüphe karanlığını giderir. Şeyhlerin bu sözleri ruha ışık verir.

Sen şeyhleri inkâr ettiğini dilinle söylediğinde mahcubiyetini bari halka bildirme, bırak.

35 Şeyhleri gerektiği gibi tasdik etmek; nur ulaşan ruha, şüphesiz olan bilginin nurundan bir doğrulamadır.

(Allah) “Bilemezler” (diye) buyurduğu için şeyhlerden başkası insanın kaderini bilemedi.

Eş şeyhlerin gönlü yaralı sadık âşığı, ruh ve gönülünden onların sevgilerini giderme.

İlahî kereminden beklediğimiz, şeyhlerin sırlarının ruhumuza dolmasıdır.

O şeyhlerin gül bahçesinin bülbulü (nasıl) inliyor, (neye) yanıyor, onların hakikî sözüne kulak ver.

40 Ey gönle huzur veren ışık, irşadınla âlemler hidayet ve yardım nuruyla doldu.

Ey kutupların mürşidi ve şeyhlerin en üstünü, şeyhlerin sırları sadıklara (ancak) senden ulaşır.

sen kıdve-i efrādsın i kıble-i evtād
eşkāl-i tarīkatda iy mümtāz-ı meşāyih

kim ecniha-ı himmetünile uçar irdi
şol evce ki irişmedi pervāz-ı meşāyih

görmemiş ola sencileyin ehl-i kemālī
gözler kılalı bu işe āgāz-ı meşāyih

45 bir kez yüzüni görmekile oldı muhibbün
‘ālemde nedür bilmeyen i‘ zāz-ı meşāyih

bu şit u şadāyı ‘aceb işitmedügün sen
hoz tölmişiken ‘āleme āvāz-ı meşāyih

‘acizile sükūt itmegi evlāyıdı oldı
bu sebķ-ı lisānī velī ğammāz-ı meşāyih

birlikden urup dem hele bir geç ikilikden
tā ki olasın hem-dem ü dem-sāz-ı meşāyih

miskin ü zelili bu meşāyih kıpusınuş
kimdür ki haķikī ola hem-rāz-ı meşāyih

**haşr it bularuñla anı der-rüz-ı kıyāmet
sulţān-ı rusūlden idüp erzān-ı şefā‘ at**

(47b) sebķ-ı: şāb S’de satır altında.

(48b) sāz-ı: sāz-u S.

(49a) miskin-ü: miskin-i S.

Ey şeyhlerin en seçkini, tarikat âleminde sen in-
sanların başısın ve maneviyat büyüklerinin ön-
derisin.

Senin himmet kanatlarınla uçan şu yükseğe ulaş-
tı fakat şeyhler o yüceliğe erişmedi.

Şeyhler bu işe başlayalı gözler senin gibi bir ma-
nevî önder görmedi.

45 Bu âlemde şeyhlerin hürmeti nedir bilmeyen, bir
kez yüzünü görmekle (senin) sevgilin oldu.

Şeyhlerin sesi bu âlemi doldurmuş iken senin bu
ses ve sedayı işitmemiş olman gariptir.

(Kişinin) acz ile sessiz kalması en uygunuydu an-
cak bu söyleyiş tarzıyla (o) şeyhlerin fitnecisi ol-
du.

Birlikten söz ediyorsun önce ikilikten sıyrıl ki
şeyhlerin dostu ve yakını olabilesin.

Kim bu şeyhlerin kapısında düşkün ve aciz olursa
o şeyhlerin gerçek (Hakiki gibi) sır dostu olabilir.

Hız Muhammed’in şefaatinin kabul edip kıyamet
gününde onu sen bunlarla haşret.

mersiye-i ḥalīl baba ravvaḥa ʾillāhü rüḥa*

• — — — / • — — — / • — — — / • — — —

dirîgâ sen de mi itdün göç sultân ḥalīl baba
ki ʿ aşıklar içinde bir şehidün cān ḥalīl baba

kara günlüler üstine dirîg odlar mı yağdurdun
ki ʿ aşıklarun itmişsin yüreğin kan ḥalīl baba

seni āh uğramış atmış dirîg ol seyl cān aşup
niçe işikleri itmişdür ol vîrān ḥalīl baba

kanı çün şem ı ʿ aşıklar içinde nūr saçduğun
kanı ol şöḥbet ol cem ıyyet-i ihvān ḥalīl baba

5 kanı çün ʿ üd ʿ ışk içre yanup ol cān meşāmını
mu ʿ attar kılduğun ser-mest olup ḥayrān ḥalīl baba

şeref bulmuşdı ʿ aşıklar senüñ nūr-ı ḥuzūruñdan
dirîgâ tārümār itmiş irip ḥicrān ḥalīl baba

aduñ dillerde kalmış yād fiğān şad āh u şad feryād
ki irürmiş saña tîr-i ecel peykān ḥalīl baba

iy niçe karnlar geçmek gerek tā bir kemāl ehli
ki şāḥa ne götürüp baş süre devrān ḥalīl baba

* S'de 36b. M'de 29b.

mersiye-i ḥalīl baba ravvaḥa ʾillāhü rüḥa: mersiye-i ḥalīl baba S.

(1a) göç: göçi M.

(2a) seyl: seyl-i M.

**Halil Baba Üzerine Mersiye
Allah O'nun Ruhunu Esen Kılısın**

Sevgili Halil Baba, âşık lar içinde bir ulu kişiydin.
Eyvah Sultan Halil Baba, sen de mi (bu dünya-
dan) ayrıldın!

Halil Baba, âşıkların çok üzdün. Eyvah, o talihsiz-
ler üstüne acılar mı yağdırdın!

Halil Baba ah, o can karıştıran sel (ölüm) sana uğ-
rayıp seni (hayattan) atmış. O (ölüm) çok evi ha-
rap etmiştir.

Halil Baba, âşıklar içinde mum gibi ışık saçtığın
(günler) nerede, o sohbet, o kardeşler topluluğu
nerede!

5 Halil Baba, aşk içinde öd ağacı gibi yanıp o can
meşāmını (burnunu) kokulandırdığın, serhoş
olup hayret ettiğin (günler) nerede!

Halil Baba, senin nurlu huzurunda âşıklar şeref
bulmuştu. Eyvah, ayrılık yetişip (onları) perişan
etmiş!

Halil Baba, ecel habercisinin oku sana (da) ula-
şmış. (Şimdi) dillerde kalan adın yüzlerce figan,
yüzlerce ah ve yüzlerce feryat ile anılıyor!

Halil Baba, bir kemal sahibi(nin yetişmesi) için
yüzyılların geçmesi gerekiyor. (Seni alan) devran,
Allah'a neyi götürüp hâlini arz edecek!

erenler kadrini lâkin bilenler kanda bulunur
ne vâkıf ola bu sırra ki her nâ-dân halîl baba

- 10 bugün kaht-ı ricâl oldı dirîgâ ‘ âli vü nâzil
olupdur halk arasında kamu yik-sân halîl baba

çü sen gül gibi çâk itdün kaba dosta gönilmişsin
idelüm biz dağı bülbül gibi efgân halîl baba

cigerler garq-ı hûn olsun cihân efgânıla tolsun
nider ya dirliği ölsün olup kurbân halîl baba

yitüren kimse sen şâhı kıoya mı nevha vü âhı
dağı ‘ ömr nice olmasun ki ol handân halîl baba

şafaq çün çişmi kan döksün felek mâtem tonın
geysün
tolındun seyr iderken çün çü meh-tâbân halîl baba

- 15 ne yanar yağılır göyner göre şem‘ ı eridüp ten
meger şevkuñ yüregindedürür penhân halîl baba

revân itsün gözi yaşın döğüp hem taşlara başın
şular bu derd ü fûrkatdan olup giryân halîl baba

haķikî cānına yavlaq eşer kıldı firākuñ uş
velî cüz şabr bu derde nedür dermân halîl baba

(16a) döğüp: döğip M.

Halil Baba, erenlerin değerini bilenler nerede bulunur, her cahil bu sırra nasıl sahip olabilir!

- 10 Halil Baba eyvah, bu zamanda ulu kişi kıtlığı var. Değerli ve değersiz herkes halk arasında bir olmuştur.

Halil Baba, büyük Dost’a (Allah’a) yönelip gül gibi (kendini) parçaladın, (o zaman) biz de bülbül gibi feryat edelim.

Halil Baba, ciğerler kana boğulsun, dünya feryat ile dolsun. (Aşık) hayatı ne yapsın, ona kurban olup ölsün!

Halil Baba, senin gibi ulu bir kişiyi yitiren, feryadı ve ahı bırakabilir mi, o ömrünce hiç gülmesin.

Halil Baba’nın ay ışığı gibi parlak (nurlu) yüzünü seyrederken gözün yaşla doldu. Öyleyse şafaq kanlı gözyaşı döksün, felek yas elbisesini giysin.

- 15 Halil Baba, ten, mumu eritip neyin yanıp yakılıp için için yandığını görsün. Meğer (senin) yakıcı arzun yüreğinde gizliymiş.

Halil Baba, sular bu dert ve ayrılıktan ağlayıp başını taşlara vurarak gözyaşını akıtsın.

Halil Baba, ayrılığın şu an Hakikî’nin ruhunda pek çok iz bıraktı. Lâkin bu derde sabırdan başka derman nedir!

ķanı ol cānı deryā nūş idüp bu Őuret rū-pūş
velī ma' nī cihānında iy baķr ü kān ħalīl baba

ķü ķıldıuķ āşıyanuķdan riyāz-ı cennete pervāz
cihānuķ ide ħaķ meşvāķ ki pūr-ġufrān ħalīl baba

Ey mana āleminin ummanı ve kaynağı olan Halil
Baba, nerede suret yüzünü örtüp lâkin ruhu de-
niz gibi coşan!

Halil Baba, (onun) evinden (dünyadan) cennet
bahçesine yöneldiĖin için Hak, yuvanı (kabrini)
dünyan (gibi geniş) eylesin ki (o) çok bağışlayıcı-
dır.

*medh-i şeyh hâcî paşa kaddesa 'llahu sırrahu**

— • — / — • — / — • — / — • —

iy dîn yolunuñ reh-beri şeyhum yoluña cān fidā
iy haş erenler serveri şeyhum yoluña cān fidā

mellāh-ı deryā-yı yaqîn sırr-ı hüden lilmütteķin
ğavvāşı vü iy şāh-ı dîn şeyhum yoluña cān fidā

sultān vilāyet tahtına yağmaç göçelüm rahtına
pīrüz-ı 'ālem bahtına şeyhum yoluña cān fidā

iy fahr-i erbābi 't-tuķā āmmā men a' dā ve 't-teķā
na' tūñdür iy kān-ı seħā şeyhum yoluña cān fidā

- 5 luṭf u seħāvet kānısın 'āşıkıların sultānısın
derdlülerün dermānısın şeyhum yoluña cān fidā
- cānda sevün pehān senün qurbānuñ olsun cān
senün
Senün derdün bize dermān senün şeyhum yoluña
cān fidā
- ırılmadı senden gözüm ayrılmadı senden özüm
sensin bu 'ālemde bizüm şeyhum yoluña cān fidā
- gönlümde sen gözümde sen fikrüm şeb ü rüzumda
sen
derdümde sen sözümde sen şeyhum yoluña cān
fidā

* S'de 25a. M'de 22a.

(2a) hüden lilmütteķin (K.K. 2/2) "Takva sahipleri için doğru yolun ta kendisidir."

(4a) āmmā men a' dā ve 't-teķā (K.K. 92/5) "Amma veren ve takva sahibi olan kimseye gelince."

Şeyh Hacı Paşa'ya Övgü, Allah Onun Sırlarını Kutsasın

Ey din yolunda rehber olan şeyhim, yoluna can feda olsun. Ey has erenlerin başı olan şeyhim, yoluna can feda olsun.

(Sağlam) bilgi denizinin kaptanı, "Takva sahipleri için doğru yolun ta kendisidir." âyetinin dalgıcı ve ey dinin padişahı olan şeyhim, yoluna can feda olsun.

(O) velilik tahtına sultandır, (onun) yol azığına fazlasıyla itibar edelim. Âlemin hayırlısının talihi-ne, şeyhim yoluna can feda olsun.

Ey takva sahiplerinin övücü, "Amma veren ve takva sahibi olan kimseye gelince." âyeti senin övgüdür. Ey cömertlik kaynağı olan şeyhim, yoluna can feda olsun.

- 5 Cömertlik ve ikram kaynağısın, âşıklara sultansın. Dertlilerin dermanısın, şeyhim yoluna can feda olsun.

Senin aşkın canda gizlidir. Can sana kurban olsun. Senin derdin bize dermandır, şeyhim yoluna can feda olsun.

Gözüm senden ayrılmadı, özüm senden uzaklaşmadı. Sen bu âlemde bizimsin, şeyhim yoluna can feda olsun.

Gönlümde, gözümde ve fikrimde gece gündüz sen (varsın). Derdimde ve sözümde sen (varsın), şeyhim yoluna can feda olsun.

* Hacı Bayram Veli.

iy şark-ı devlet hâveri iy ehl-i millet mefharı
iy şibh ü şibhetden berî şeyhum yoluña cân fidâ

- 10 iy milk-i vahdet reh-revi iy taht-ı ma' nî husrevi
şem' -ı hidâyet pertevi şeyhum yoluña cân fidâ
‘ışkuñ esirî cân u dil yoluña varlıklar sebîl
sırruña irmez kâl u kıl şeyhum yoluña cân fidâ
lütful delim ü himmetüñ ‘âlî çü kadrüñ rutbetüñ
pâyende ‘izz ü devletüñ şeyhum yoluña cân fidâ
din içresin çâlâk u cüst kalbüñ şafâ kavlüñ dürüst
diler gönül anda nuhust şeyhum yoluña cân fidâ
kim saña kıldı iktidâ oldu bu halka pişüvâ
iy şem' -ı cem' -i evliyâ şeyhum yoluña cân fidâ
- 15 oldı saña olan mürîd cümle kemâlile ferîd
manend-i şiblî bâyezîd şeyhum yoluña cân fidâ
geldüñ cihâna şâhuvâr sevgüñ gönüllerde qarâr
kıldı vü sen olduñ süvâr şeyhum yoluña cân fidâ
gitdüñ civâr-ı hazrete müstağrak olup rahmete
yahduñ cihânı hasrete şeyhum yoluña cân fidâ
iy maş' ad-ı şıdk içre sır 'inde melîkin muqtedir
âsüde olan ehl-i bir şeyhum yoluña cân fidâ
ol ravza-ı pâke yüzün uran haşikî şeksizün
kurtardı her gamdan özin şeyhum yoluña cân fidâ

(9b) şibhetden: şibbetden S.

(18a) ‘inde melîkin muqtedir (K.K. 54/55) “Muktedir olan padişahın katında”

Ey saadet ufkunun güneşi, ey milletin övüncü, ey şüphesiz ve tereddütten uzak olan şeyhim yoluna can feda olsun.

- 10 Ey birlik ülkesinin yolcusu, ey mânâ tahtının padişahı, ey hidayet mumunun ışığı olan şeyhim yoluna can feda olsun.

Ruh ve gönül aşkının esiridir, yoluna varlıklar feda olsun. Sıradan sözler sırrını açıklayamaz, şeyhim yoluna can feda olsun.

İkramın çok, himmetin (ise) kadrin ve rütben gibi yüksek. Saadetin ve şerefın sürekli, şeyhim yoluna can feda olsun.

Din üzerine aklın ve ferasetin açık, kalbin safalı ve sözün dürüst. Gönül orada birinci olmanı diler, şeyhim yoluna can feda olsun.

Kim sana uyarsa bu halkın önderi olur. Ey evliyaların ışığı olan şeyhim yoluna can feda olsun.

- 15 Sana mürit olan bütün kemaliyle Şiblî ve Bâyezîd gibi eşsiz (biri) olur, şeyhim yoluna can feda olsun.

Dünyaya padişah gibi geldin, sevgin gönüllerde yer tuttu. Sen (gönüllerin) süvarisi oldun, şeyhim yoluna can feda olsun.

(Sen) rahmetle Hz. Allah'ın yanına gittin. Dünyayı özleminle yaktın, şeyhim yoluna can feda olsun.

Ey cennette takva sahiplerinin oturacakları yerde “Muktedir olan padişahın katında” rahat olan iyilik sahipleri, şeyhim yoluna can feda olsun.

O temiz kabrine yüz süren Hakikî, şüphesiz kendini gamdan kurtardı, şeyhim yoluna can feda olsun.

*der-naşihat**

— • — — / — • — — / — • —

iy fakîr allahîsa ger tapduğuş
yolu birdür yünus u tapduğuş

muştafâdur muqtedâ şer‘ in anuş
bekle yoldan taşra nedür sapduğuş

zir-i rân eyleyimezseñ nefşüñi
menzil almazsın ‘abeşdür çapduğuş

derdüñ olmaya çü dîn kaçduğuş ‘amel
‘ ilimden görüp işidüp tabduğuş

5 perr ü bâl olmaz vebâl olur vebâl
saña bes nef‘ uş ne çalıp çapduğuş

iy çü uştur-mürğ u âteş-ğor nedür
vaqt-i pervâz işbu kıyı kapduğuş

iy şefâ cürf üzre ne kırsın esâs
yıkılısardur ho yine yapduğuş

iy hüner mevcûdiken sende kamu
‘ aybı ayruqlara mıdur yapduğuş

iy haqîkî yanlıuş göstericek
hışmıla nedür bu kalhıp kopduğuş

* S’de 211b. M’de 210a.
(4b) ‘ ilimden:‘ ilmden M. İşidüp: işidip S.
(6a) mürğ u:mürğ-ı M.
(8ab) M’de 9. beyit.
(9ab) M’de 8. beyit.
(9b) kalhıp:kalhıp M.

Öğüt

Ey derviş, eğer taptığın, (yolunda gittiğin) Allah ise Yunus ve (hocası) Tapduk’un yolu da budur (bu yoldur).

Önder Hz. Muhammed’dir, O’nun getirdiği hükümlere uymalısın. Bu hükümleri bırakman (doğru yoldan sapman) niyedir?

Nefsini hor görmezsen, dervişlik yolunda yürüyemezsin ve bütün çaban boşuna olur.

Amaçladığın (dert edindiğin) “din” olmadığı gibi, ilim dolayısıyla görüp işitip elde ettiğinden de amel etmeyi (bunları hayatında uygulamayı) düşünmüyorsun.

5 Çalıp çırtığın ve menfaatlendiğin şeyler, sana kol kanat olup seni uçurmaz (sana faydası olmaz) ancak vebal (boynuna günah) olur.

Ey (derviş) deve kuşu ve keklik gibi uçma zamanı kenara çekilmen (görevlerinden kaçman) niyedir?

Ey (derviş) yar, uçurum üzerine ne inşa edersin (boş işlere niçin heveslenirsin)? Bilirsin yaptığın yine yıkılacaktır (boşa gidecektir).

Ey (derviş), sende (iyilik) yeteneği varken başkalarına karşı işlediğin kusurlar niyedir?

Ey Hakikî, yanlışların gösterilince kızgınlıkla kalıp dikilmen niyedir (böyle mi olmalı)?

*der-naşihat bahr-ı hafif**

•• — — /• — • — /• • —

iy gönül şehvete esir olma
 ırsuñı bekle gey haķır olma

ne zebūnlık durur mezelletile
 nefsiçün halka kul emir olma

şunma el her hasise iy derviş
 kani' ol nān-ı taleb faķır olma

h'āca a' da ' adüvvüke nefsek
 didi sen nefse dest-gir olma

5 hırşıla yüz karalığı kazanup
 sen şıfat gözine çü kır olma

püşt-i pā ur cihāna ol tecrid
 hisseti terk kııl zaķır olma

çıkma endāzeden gözetme sakın
 ulular mevzı' ın dilir olma

bī-edebliği ko du' ā 'u ' aleyh
 itmesünler diyüp ki pır olma

alçağ ol mürdan tevāzu' da
 pençe uzatma haşm-ı şir olma

10 karşı gelme ekābire hizmet
 it bu cān-ı ' azize sir olma

* S'de 31a. M'de 23b.
 (6a) kazanup: kazanıp S.

Övgü

Ey gönül şehvete esir olma. Namusunu koru ve çok aşağılık olma.

Alçaklık ile bu ne rezilliktir! Nefsin için insanlara kul veya padişah olma.

Ey derviş, her alçağa yanaşma. Kanaat sahibi ol, dilenen fakir olma.

Hz. Muhammed "Senin düşmanlarının en azılısı nefsendir." dedi. Sen nefse yardımcı olma.

5 Hırs ile zor duruma düşüp (kendi) vafını lekeleme

Dünyaya bir tekme vur ve (ondan) sıyrıl. Cimriliği terk et ve meydanda olma (kendini gösterme).

Ölçüyü kaçırma, sakın büyüklerin makamını gözetleme ve (bu konuda) cesur olma.

Edepsizliği bırak. Beddua etmesinler diye dindar (gibi) olma.

Alçak gönüllülükte karıncadan (daha) üstün ol. El uzatma (her şeye müdahale etme), saldırgan aslan (gibi) olma.

10 Büyüklere karşı gelme, (onlara) hizmet et. Bu aziz cana engel olma.

vir meşâyih eline dil çü kemān
yazıya atılup çü tır olma

sen de kendünğden ihtirā' idüben
yola erkāna gel muğır olma

esriyüp bu gurūr u gafletden
sen humār olma vü hamir olma

kendü öz 'ālemünğde sultān ol
vizr-i hāmmāliçün vezir olma

15 t̄ā' atı hālis it livechi 'llāh
müzd uma eyleyüp ecir olma

müte' atış haķuñ liķāsına kıl
göñliñi teşne-i nemir olma

haķa münkād olup yola teslim
ol haķikî hele 'asir olma

sohbete gel ıñın bürüdeti қо
şiddetile çü zemherir olma

ol şabih u sahi kabih durur
bu 'abusî çü kamtarir olma

Gönlü, keman gibi şeyhlerin eline ver ki ok gibi
ovaya (boşuna) atılma.

Sen de kendini keşfet, yola yordama gir ve ayrılıkçı olma.

Kendini beğenmişlikle ve gafletle sarhoş olup sersem ve ham olma.

Kendi öz âleminde sultan ol. Günah yükü için vezir olma.

15 İbadeti Allah için içten gelerek yap. Ücret umarak gündelikçi olma.

Gönlünde Allah'ın yüzünü görme arzusu uyanıdır. Tatlı suya heveslenme.

Hakikî, Allah'a boyun eğip ona teslim ol. Sakın ayağı kayan (biri) olma.

Sohbete gel, yakın ol, soğukluğu bırak. Kara kış gibi şiddetli olma.

Latif ve cömert ol. Bu asık suratlılık kabadır, somurtkan olma.

*der-naşihat hezec-i müseddes**

• - - - / • - - - / • - - -

iñende evliyāya münkir olma
hele muḳbil degülseñ müdbir olma

dilerseñ ‘ayn-ı ğaybı ‘ayb-ı ḥalkı
kişi ez-berleyüp müstaḥzır olma

daḥı öz kendü ḥālün tanımazsın
ne bilürsin bu rāzı muḥbir olma

didi ḥaḳ inne ba‘za ‘z-zanni iṣmün
ḳo sū-yı zannı āḥir ḥāsir olma

5 rivāyetde gelür muḡtāb u menkūs
vire cānı işüñe mu‘sir olma

olup şüretde sāyim iy mürāyī
ḳo ḳavl-i zūrı ma‘nen müftır olma

yüri çık taşra vaḥdet şem‘ına sen
cū pervāne degülsin dāyir olma

dilemezseñ ḳaterden vech-i muḫlim
ḥayā ḳıl ḍahīḳ u müstebşir olma

dilünğden düşme aslan pençesine
dönüp hem-çün ḥumru müstenfir olma

* S’de 31b. M’de 24b.

der-naşihat hecez-i müseddes: der-naşihat S.

(3b) rāzı: ḥāli S.

(4a) inne ba‘za ‘z-zanni iṣmün (K.K. 49/12) “zannın bir kısmı günahtır”.

(5a) u:- S.

(9b) ḥumru müstenfir (K.K. 74/50) “Ürkütülmüş yaban eşekleri”.

Öğüt

Evliyaya karşı asla inkâr edici olma. Hele bahtiyar değilsen (bari) talihsiz olma.

(Eğer) gaybı ve halkın ayıbını (öğrenmek) istersen insanları belleyip hazırlayıcı olma.

Henüz kendi öz hâlini tanımazsın. Bu sırrı ne bilirsin! İnkâr edici olma.

Allah “Zannın bir kısmı günahtır.” dedi. Kötü düşüncüyü bırak, sonunda zarara uğrama.

5 Gıybet edicinin tersine çevrilerek can vereceği rivayet edilir. (Sen) dostuna zorluk çıkarıcı olma.

Ey ikiyüzlü, uydurma söz söyleme. Görünüşte oruçlu iken manen oruç bozucu olma.

Birlik mumundan dışarı çık, uzaklaş. Çünkü kelebek değilsin, dönücü olma.

Yalandan dolayı kara bir yüz istemezsen utanmalısın. Gülen ve sırtan (biri) olmamalısın.

Sözlerinden dolayı aslan pençesine (zor duruma) düşme. Sonra “Ürkütülmüş yaban eşekleri” gibi olma.

- 10 dilerseñ sâbık olmağ ol müferrid
sağın her t̄âyifeyile bir olma

idinüp qavl-i her bî-dîni h̄üccet
ki taqlîdile sağın kâfir olma

naşîhat işit inşâf eyle iy yâr
qo istinkâfi qo müstekbir olma

haqîkî haq yolunda terk-i cân it
bu sırrı ser virürseñ müzahir olma

- 10 Rütbece üstün olmak istersen yalnız ol, sağın her
grupla birlikte olma!

Dinî bir delil içermeyen bir sözü alıp onunla amel
ederek sağın kâfir olma.

Ey dost, öğüt dinle, insafa gel. Yüz çevirmeyi bı-
rak ve büyüklenme.

Hakikî, Allah yolunda canını feda et. Bu sırra ba-
şını ver ama (onu) açığa çıkarma.

*müstezād**

— — • / • — — — • / • — — — • / • — —
— — • / • — —

hey fikr-i perîşānı o her şām u şehergāh
gül-bangıla cehrā
gel derdile vü ‘ ışkıla hoş eyledüm allāh
iy ‘ āşık-ı mevlā

gerçi degülüz lāyık anu zikrine cānum
bulmaa liyāat
yüz tevbe-i mabūlile yunma gerek efvāh
her lazada zirā

hem gönül evin arı tutu lufi ço anu
vardur hele ümīz
kulları tefaqud ide şāyed ki şehensāh
nā-gāh ire tenhā

hey bunca nee tūl-ı emel iy dil-i gāfil
ulan ai ulan
irer misin el şunduua ömr çü kūtāh
bir gör ai cāna

- 5 cānum nideyim seni gözü açmadu hīç
bir gün saa daı
orum bu gönül hufteyiken mevt ire nā-gāh
ılmaya muābā

* S’de 34a. M’de 26a.

müstezād:- S.

(3b) şehensāh: şehinşāh M.

(4b) ‘ ömr: ‘ ömri S.

(5a) cānum: hānum M.

Müstezad

Hey daınık düşünceyi bırak. Ey Allah āşığı, gel,
her sabah ve akşam açıktan dua ve ilahiyle dert
ile ve aşk ile “Allah” diyelim.

Gerçi canım onu (Allah’ı) anmaya layık deiliz.
Ona layık olabilmek için, azın her an yaptığı yüz
makbul tövbe ile arınmalıyız.

Gönül evinin temiz tutun. Onun (Allah’ın) ikramı
çoktur, ümitvar olun. O padişah kullarını arar,
ansızın ve tenhada bulur.

Hey (insan) bunca uzun emel (senin) nene (ge-
rek). Ey gönlü gaflette olan kardeş uslan, Ey kar-
deş bir bak, (her) el sunduuna ulaşabilir misin
(hayır) çünkü ömür kısa.

- 5 Canım seni ne yapayım? Hiç (gafletten) gözünü
açmadın. Korkuyorum, bir bu gönül uyuşmuş
iken sana ansızın ölüm gelip (seni) korkutmasın.

şol müdbir-i bi-hâşılaya sen diyesin
ki ğaflet içinde
dirlikde idemez ölümü hem ider ikrâh
derdâ vü dirîğâ

şöhret ço ne âfetdür ü manşıb ya ne maḥbes
gizlü degül âḥî
‘ izzet saḡa ‘ uzzâ gibidür câh daḡı çâh
gör sen de hevîdâ

senden ne dirîğ ide ḡaḡikî nesi var ya
eksüklü ḡuluḡdur
el-‘ abdü vemâ fi yedihi kâne li-mevlâh
budur ki temennâ

îmânı vü ḡur’ânı rızâḡı vü liḡâḡı
‘ izzüḡ ḡaḡıyıçün
rûzî ḡıluḡ it şoḡ nefesinde aḡa hem-râh
iy ḡayy u tüvânâ

Sen şu müflis talihsiz ne diyeceksin, (bak) gaflet içinde. Hayatta iken ölümü anmaz, üstelik iğrenir, eyvah, yazıklar olsun!

Şöhreti ve makam tutkunluğunu bırak, (bunlar) ne büyük bela ve (manevî) bir hapishanedir, kardeş (bunlar) bilinmiyor değil. Şeref sana uzza (put) gibidir, itibar kuyu (gibidir), (bunları) gör apaçık (ortada).

Hakikî senden ne esirgeyebilir, (onun) nesi var? Eksik (günahkâr) bir kulundur, dileği (düşüncesi) şudur: “Köle de elindekiler de efendisine (Hz. Allah’a) aittir.”

Ey diri ve güçlü olan Allah, şerefin hakkı için (Hakikî’ye) imanı, Kur’an’ı, rızanı ve yüzünü görmeyi nasip et. Ona son nefesinde (onları) yoldaş et.

(8b) el-‘abdü vemâ fi yedihi kâne li-mevlâh “Köle de elindekiler de efendisine (Hz. Allah’a) aittir.”

*der-şikâyet ve temennâ-yı rahmet**

• - - - / • - - - / • - - - / • - - -

bu biz düşmişlere şehden ʿ inâyet ayruğ olmaz mı
bu mihnetkeşlere hanım nihâyet ayruğ olmaz mı

ʿ aceb ne kaht-ı rahmetdür bu gam karanlığından
bize kurtılmağa nür-ı hidâyet ayruğ olmaz mı

zelil olduğ hemân kaht ʿ -ı recâ mı idelüm yoğsa
bize bir merhamet yoğ mı himâyet ayruğ olmaz
mı

cenâh-ı ʿ adli neşr idüp dağı şeh dâd almaz mı
bu merdüm-horlardan ya şikâyet ayruğ olmaz mı

5 bu iklimi olan işler hemân maʿ fû mıdur iy veh
reʿ âyâ gayrına cürm ü cinâyet ayruğ olmaz mı

bu resme akserâ şehri yıkılsun şöyle gitsün mi
raʿ iyyet hâtırın itmek riʿ âyet ayruğ olmaz mı

hemân dervîş kalsun mı bu cevri içinde dil-haste
bu kavme sıhhat ü dâmen kifâyet ayruğ olmaz mı

ne müşkil ger bu hâlile kalursa memleket vîrân
dağı emnile râhat bu vilâyet ayruğ olmaz mı

hakikî leşker-i gamdan halâş olmağa cân dilde
ʿ aceb şeh lutfila dikmek ya râyet ayruğ olmaz mı!

* S'de 344a. M'de 341a.

(6a) gitsün mi: kalsun mı M.

(7b) dâmen: emn ü M.

Şikâyet ve Rahmet İsteği

Padişahdan biz bu acizlere yardım (gelmesi) lütuf
olmaz mı? Bu çilekeşler için dertlerin bitmesi lü-
tuf olmaz mı!

Bu ne acayip rahmet kıtlığıdır, bu dert karanlı-
ğından kurtulmak için hidayet ışığı bize lütuf
olmaz mı!

Rezil olduk, hemen ümidimizi keselim mi? Yoksa
bize bir rahmet yok mu? (Allah'tan) bir yardım
lütuf olmaz mı!

Padişah adalet kanadını açtığı halde (kendisi)
âdil olmaz mı? Bu insan yiyicilerden şikâyet lütuf
olmaz mı!

5 Bu ülkede (ortamda) olan işler af edilir mi? Eyvah,
idare altındakilerden gayrına kabahat ve kusur
(etmek) yanlış olmaz mı!

Bu tutumdan dolayı Aksaray şehri yıkılsın mı, du-
rum böyle devam etsin mi? İdare altında bulu-
nanların isteklerini karşılamak yanlış olmaz mı!

Derviş(ler) bu sıkıntı içinde gönülleri yaralı olarak
mı kalsınlar? Bu millete yeteri kadar sağlık ve gü-
venlik lütuf olmaz mı!

Eğer memleket (Aksaray) bu durum ile viran ka-
lırsa ne kadar zor! Bu vilayetin güvenli ve rahat
olması lütuf olmaz mı!

Hakikî, can(ın) dert askerinden kurtulmak için
acaba padişahın ihsan ile gönülde bayrak dik-
mesi lütuf olmaz mı?

*der-naşihat**

• — — — /• — — — /• — —

gözün aç bir görürsen şu^çle-i húb
 ço hanum kışrı taşşıl idegör lüb

ki sırr-ı lübb-i lübbe vâkıf olmak
 degül taḥrîk-i leb bi^l-lafz-ı lüb-lüb

neye da^ç vâ-yı^ç irfân tıfl-ı mekteb
 gibi eydürken iy eb daḥı ib üb

yular urup seni bir loḫmayiçün
 ne yider ḫapu ḫapu nefsiçün düp

5 gel iy sultân-ı mısr-ı^ç âlem-i cân
 niçün ola bâri meskenün cüb

çü^ç irfân ḫâşıl itdüh âdemîsin
 yirüh ger mısr ola ger dîh-i ürgüb

ḫaḫîkî^ç ışḫ yolında ḫabîbüh
 ferâgat gözleme bi^l-ciddi^l-uḫlub

Öğüt

Bir sevgi ışığı görürsen gözünü aç. Dostum, ka-
 buğu bırak özü elde etmeye bak.

Özün özü olan söze göre, dudak oynatmak (laf
 etmek) özün özü olan sırta sahip olmak değildir.

Nefis ayı gibidir (azgındır), bir lokma uğruna sa-
 na yular takıp kapı kapı yedeğinde gezdilir.

Ey (kişi) henüz ilkokulda “eb, ib, üb” diye söyler-
 ken bilgiçlik dava etmek niyedir?

5 Ey gönül dünyasının Mısırlı (şehirli) sultanı gel,
 niçin (senin) meskenin bir kuyu olsun?

Madem irfan tahsil etmiş bir birisin, (senin) yerin
 ya Mısır ya da Ürgüp köyü olmalıdır.

Hakikî, sevgilinin aşkı yolundan dönme, ciddiyet-
 le ve gayretle devam et.

* S’de 49b. M’de 43a.

(3a) ^ç irfân: ^ç irfânı S.

*der-beyân-ı şifât-ı ‘arîfân**

— • — — / — • — — / — • — — / — • — —
görmek isterseñ nazâr kııl dünyede hâl-i ‘acîb
anâ ki hem kendü kavmi arasındadır garîb

kimse ne dilin bilür ne anuñ aḥvâlin tıyar
‘âkıı u ‘âlî vü nâzil kim bu sırdadır lebîb

sağlığ anuñ şayrulıdır ḥaḳîkât bilene
derdini nabzını dutup bilmedi anuñ tabîb

kendüyi ger ḥor u kemter gösterür ol mürdan
bâriḳât-ı nürdandır şîrden likî mehîb

5 çağırur kükû vü hühû diye çünki faḥte
gerçi ḥâmüşısa nâlândur velî çün ‘andelîb

yolda temme ‘l-faḳru fehüva ‘llâh sırrına vuḳuḫ
binde birine olur bu ḫâlibi ḥaḳḳuñ naşîb

lât idinenlerden olma sen ḥayâlâtı hele
ḥırḳası altında zerḳın hem kılanlardan şalîb

gör ledünnî ‘ilmi var ta‘ limgâh-ı ḥazrete
yañluşuñı göstere tâ ‘ışḳ dersinde edîb

ḳâbe ḳavseyni ev ednâ sırrına ol mürteḳîb
sen gönül ‘arşında ḳo ger ḳala minberde ḥaḫîb

* S’de 45a. M’de 38b.

(9a) ḳâbe ḳavseyni evednâ (K.K. 53/9) “İki yay aralığt kadar yahut daha da yakın”.

Ariflerin Vasıfların Hakkında

Dünyada şaşılacak halde birini görmek istersen
ona (garibe) bak, çünkü o kendi milleti arasında
(bile) gariptir.

Kimse ne onun dilini ne de hâlini bilir ve anlar.
Akıllı, değerli ve alçak işte bu sırda gizlidir.

Gerçeği bilene göre hastalık onun sağlığıdır.
Doktor onun nabzına baksa da hastalığını bile-
medi.

Gerçi o kendini karıncadan değersiz ve aşağı
gösterir. Ancak nurdan bir parıltı ve aslandan
daha azametlidir.

5 Üveyik kükû ve hühû diye ses çıkarır. Sustuğunda
ise (aslında) bülbül gibi feryat ediyordur.

O bu yolda “Fakirlik tamam oldu, Allah odur”
ayetinin sırrına sahiptir. Allah’ın talibi olmak an-
cak binde bir kişiye nasip olur.

Sen hayalini put edinenlerden olma. Hırkası al-
tında hilesini inkâr edenlerden olma.

Tekkeye var, Allah bilgisini öğren ta ki edip aşk
dersinde sana yanlışını göstereyin.

Sen gönlün yüceliğinde “İki yay aralığt kadar yahut daha da yakın” ayetinin sırrına sahip ol. Bırak hatip minberde kalsın.

- 10 erligile bil firāz-ı ‘arşa dikmege ‘alem
meskenet olmak gerekdür meskine alb-i münib

bu ribāt-ı köhnedan rāh-ı kıyāmet zādın al
cehd ıl tiz ol haikī vat-i rıhletdür arib

- 10 Arşın doruğuna erlikle bayrak dikmek için miskin
olmak gerekir. Miskine (de) Allah’a yönelmiş kalp
gerekir.

Hakikī, eski yapıdan (dünyadan) kıyamet azığını
al. abala, acele et çünkü ölüm zamanı yakındır.

*er-rubā'ī**

— • — — / — • — — / — • — — / — • —

her işün aşlı mufavvaz saña ma' lûm oldu tüt
 ' âlemün halkı öñünde cümle maḥkûm oldu tüt

aşşı ne zevk-ı cihānuñ çün gözün den çıkı sar
 iricek mevt ü fenā āḥir i maḥdûm oldu tüt

Rubai

Her işin aslı (önceden) ismarlanmıştır, bunun sana malum olduğunu var say. Herkes herkesin önünde mahkûm oldu, bunu kabul et.

Ey (dost), efendi olduğunu var say, ölüm ve yok oluş sana ulaşınca dünyanın zevkünden ne fayda çünkü (o) gözünden (elinden) çıkacak.

* S'de 65b. M'de 50b.
 (2b) oldı: irdi M.

*der-vaşf-ı hâl-i 'âşık der-tarîk-ı 'ışk**

— • — — / — • — — / — • — — / — • — —

‘acebâ bu ‘ışk şâhı neyiçün olur çü hâris
yine hûn-rizlige çü firâk-ı dost bā‘ iş

ne göñüle kim eşi‘ a vire ‘aks-i rûy-ı cānān
bu vesāvis anı hāşā kaçan ide pür-ḥabāyiş

çü qadīm-i yār yüzden götüre niqābı nā-geh
ne cihān qala ne cān maḥv ola mużmaḥil ḥādis

yine sırr-ı ‘ışkı ‘ārif bile var ni ğayr-ı ‘āşık
ne müfessir oldı vākıf ne faḫih u ne muḥaddis

5 şu ki ḥamr-ı min-ledünden kıla mest ‘aql u cānı
ne ‘ulūmı resm-i taşdı‘ olur aña ne mebāhiş

‘acabā nesine qalduḡ bu ribāt-ı köhnenüñ sen
ebedā çü bunda kimse olısar degül ḡo mākiş

qo cihānı qıl ḡaḫikī hele ḡazrete teveccüh
ki be-ğayr-ı ḡaḫ ne mālîk qalısar ne milke vāriş

* S’de 66b. M’de 58b.

der-vaşf-ı hâl-i 'âşık der-tarîk-ı 'ışk: vaşf-ı hâl-i 'âşık der-tarîk-ı 'ışk
M.

(1a) hâris: hâris S.

(1b) Vezin bozuk. hûn-zirlice: hûn-rizlige M.

(2b) anı: ana S. ide: ire S.

Aşğın Halinin Vasfı ve Aşk Yolu Üzerine

Acaba bu aşk padişahı, niçin çiftçi gibi olur? Dost ayrılığı yine kan dökücülüğe sebep oldu.

Sevgilinin yüzünün aksi gönle ne ışık verebilir? Haşa bu vesveseler onu nasıl kirletebilir.

Eski sevgili, ansızın yüzünden örtüyü kaldırıncı ne dünya ne can kalır, mahvolur. Var olan her şey mahvolur.

Aşkın sırrını ârif bilir, âşık olmayan her kim varsa; ne tefsir âlimi ne fıkıh âlimi ne de hadis âlimi onu (aşka) anlayabildi.

5 Kim gayp bilgisinin coşkusundan akıl ve canı sarhoş eylerse ona ne ilimler ne de sohbet yerleri sıkıcı gelir.

Acaba sen bu eski yapının (dünyanın) nesine kapıldın çünkü kimse ebediyen burada kalıcı değil, bizzat durarak eğlenecek değil.

Hakikî, dünyayı bırak, Allah’a yönel çünkü Allah’tan başka ne mülk sahibi ne de (bir) mirasçı kalacak.

*naẓīre terci' der-evşāf-ı telvīnāt ve şū 'ün-ı kalb ve elṭāf-ı envār ve esrār-ı eṭvār**

— • — — / — • — — / — • —

iy menüm āşūfte vü şeydā gönül
şūriş-i ' ışkıla pür- sevdā gönül

iy belā meydānına girüp iven
terk-i cān itmege ser-ğavğa gönül

iy melāmetden yüzün döndürmeyüp
sırrımı fāş eyleyen rüsvā gönül

ķamu maḥlūķāt içinde görmedüm
saņa beņzer bir daḥı aşlā gönül

5 iy deķāyık baḥrı ğavvāsı gönül
iy ḥaķāyık dürrine deryā gönül

kim bilür seni bilen ķanda bulur
lā-mekān seyyārı iy bī-cā gönül

iy elem neşraḥleke şaḍrek şehi
pey-revi iy bī-ser ü bī-pā gönül

* S'de 232a. M'de 221b.

naẓīre terci' der-evşāf-ı telvīnāt ve şū 'ün-ı kalb ve elṭāf-ı envār ve esrār-ı eṭvār: terci' der-evşāf-ı telvīnāt ve şū 'ün-ı kalb ve elṭāf-ı envār ve esrār-ı eṭvār S.

(2a) girüp: girip S.

(7a) elem neşraḥleke şaḍrek (K.K. 94/1) "Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?"

Nazire, Gönlün Halden Hale Geçişinin Vasıfları, Kalbin fiilleri, Nurların Lütüfları ve Hallerin Sırları Üzerine Terci

Ey benim çılgın ve divâne gönlüm, aşkın kargaşasıyla sevdalı gönlüm.

Ey bela meydanına girip canı vermek için acele eden baş kavgacı gönlüm.

Ey ayıplanmadan çekinmeyip sırrımı açığa çıkararak rezil gönül.

(Ey) gönül bütün yaratıklar içinde sana benzer asla görmedim.

5 Ey incelikler denizinin dalgıcı (olan) gönül, ey hakikatler incisinin denizi (olan) gönül.

Seni bilen kim bilir nerede bulur? Ey yersiz gönül, (ey) mekânsızlığın yolcusu.

Ey "Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?" (ayetinin sahibi) Padişah'ın izinden giden, ey başsız ve ayaksız gönül.

iy hümā sāye girān-māye güher
mürġ-ı kâf-ı kırbet-i mevlā gönül

işbu hayretde haķikīyi kıduş
‘ākıbet bī-ġ^vişten tenhā gönül

**10 cāna her tavrında tūr olduġ gönül
ol tecelliyile nūr olduġ gönül**

iy menüm ‘ākılġönül mecnūn gönül
gāh leylī ‘ışkına meftūn gönül

gāh baş u ünsile mesrūr olup
gāh kıbz u yübsile maġzūn gönül

berķ-ı ħāfıfıdan durur seyrüñ serī^c
ırmaya ger döne yüz gerdūn gönül

göre mi her nākıs-u mu^ctell-i ‘ayn
bī-mişālūñ ‘ışkına maķrūn gönül

**15 ol cemāl-i bī-nişān ‘ışkı saġa
kıomadı nām ü nişān bī-çūn gönül**

mütteġid olduġda vaġdet şem^cına
şu^cleñe pervāne ay u gün gönül

degme bir zerrenġde yüz yüz āfitāb
gösterür nolur meh-i kānūn gönül

eyledi āhuñ şafaķ baġrın ħūn
gözden aġıtdı ġamuñ ceyġūn gönül

(9b) ħ^vişten: ħişten S.

(12a) olup: olup S.

(14a) nākıs-u: nākıs-ı M.

Ey mutluluk gölgesi, çok değerli inci (ve) Allah’a
yakınlık daġının kuşu (olan) gönül.

Hakikī’yi bu şaşkınlıkta bıraktın, sonunda kendiy-
le yalnız kalacak gönül.

**10 Gönül, ruha her tavrında Tur Daġı (gibi) oldun, o
tecelli (açığa çıkma) ile nur oldun.**

Ey benim akıllı ve mecnun (deli) gönlüm, kimi
zaman Leyla’nın aşkına vurgun (olan) gönlüm.

Kimi zaman yakınlık ve dostluk ile neşeli olup
kimi zaman zorluk ve yavanlık ile hüznölü (olan)
gönül.

Seyrin göz kamaştırıcı şimşekten (daha) seridir.
(Gönül) ayırmasın gerçi dönen gönül yüz döndü-
rebilir.

Benzersiz olanın (Allah’ın) aşkına ulaşmış gönül,
her eksik ve illetli zatı görebilir mi?

**15 (Ey) eşsiz gönül, Allah’ın (o eşsiz güzel yüzlünün)
aşkı sendeki şan ve şöġreti yok etti.**

(Ey) gönül, ay ve güneş birlik mumunda (ışığın-
da) bir araya geldiklerinde (senin) ışığına perva-
ne (kelebek) olurlar.

(Ey) gönül, kış ayları nolur ki (onu dert etme),
(senin) herhangi bir zerrende yüzlerce güneş yüz
gösterir.

(Ey) gönül, âhın şafaġın baġrını kan etti, gözden
Ceyhun (nehri gibi) gözyaşı akıttı.

sen şu deryâsın u mevcûnden gelür
dilüme bu lü'lü'-i meknûn göñül

20 ***câna her tavrında tûr olduñ göñül
ol tecelliyile nûr olduñ göñül***

iy menüm geh şād u geh ğamgîn göñül
gāh ḥatt-ı saṭr-ı 'illiyyîn göñül

gāh şerḥ-ı şüret-i tâhâ vü nûn
gāh levḥ-ı sûre-i yâ-sîn göñül

rāyet-i naşru mina'llāh al ele
āyet-î feth-ı qarîb āyîn göñül

leşker-i innâ fetahnâ şevketi
çün mu'āvin saña iy miskîn göñül

25 kühl-i mâzâğa'l-başardan gözleri
rüşinâlu iy menüm reh-bîn göñül

feyzi'r-raḥmân 'ale'l-arşi'stevâ
mehbeṭî iy hüsrevî temkîn göñül

töşek etmemtû 'aleyküm ni'eti
saña ekmeltû lekümdür dîn göñül

āferîn elfâz u şekker yāruña
eyleye ins ü melek taḥsîn göñül

(19a) u:- S.

(23a) naşru mina'llāh (K.K. 61/13) "Allah'tan yardım."

(24a) innâ fetahnâ (K.K. 48/1) "Biz sana fetih ihsan ettik."

(25a) "Gözü kaymadı" (K.K. 53/17) "Gözü kaymadı."

(27ab) etmemtû 'aleyküm...ekmeltû leküm (K.K. 5/3) "Bu gün size (dininizi) ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım."

(Ey) gönül, sen şu denizsin, (senin) dalgandan dilime bu dizilmiş inci gelir.

20 Gönül, ruha her tavrında Tur Dağı (gibi) oldun, o tecelli (açığa çıkma) ile nur oldun.

Ey benim kimi zaman neşeli kimi zaman dertli kimi zaman da göğün en yüksek tabakasına bir sıra yazı olan gönlüm.

Kimi zaman Nûn ve Tâhâ sûrelerinin yorumu kimi zaman da Yâsin sûresinin levhası (olan) gönül.

"Allah'tan yardım" bayrağını eline al, fethi müjdeleyen (bu) ayet, gönle (manevî bir) şenliktir.

Ey miskin (kendinden geçmiş) gönül, "Biz sana fetih ihsan ettik" askerinin (ayetinin) şevki sana bir yardımcı gibidir.

25 Ey benim yol gözetleyen, "Gözü kaymadı" (ayetin) sürmesinden (dolayı) gözleri parlak olan gönlüm.

(Ey) padişahvârî ve vakarlı gönül, Allah'ın bereketi heybetli şekilde gökleri kaplamıştır.

(Ey) gönül, "Bugün size (dininizi) ikmal ettim" ayeti din; "Üzerinize nimetimi tamamladım" ayeti de sana döşektir.

(Ey) gönül, aferin sözleri ve şeker sevgiline (olsun), insan(lar) ve melek(ler) onu tebrik etsin.

şāniyeşneyn iz hümā fi 'l-gāruḡ ol
 ʿākifinden mi saḡa telḡin göḡül

30 ***cāna her tavrında tūr olduḡ göḡül
 ol tecellīyle nūr olduḡ göḡül***

iy menüm şemʿ -ı safā ḡarḡı göḡül
 içi taşı tolu dost şevḡı göḡül

neylesün cān u cihān ārāyişin
 buldı ḡaḡdan çünki bu zevḡı göḡül

fāluḡa nūrun ʿalā nūr açılır
 iy ki lā-ḡarbī velā-şarḡı göḡül

taḡ mı ḡalsaḡ kendüliksüz toḡınur
 çün tecelliyāt-ı ḡaḡ berḡı göḡül

35 ḡusrev-i iḡlīm-i cānsın pāyigeh
 oldu evvel saḡa cān farḡı göḡül

bir pula almaz libās-ı şöhreti
 faḡruḡ egninde olan tavḡı göḡül

lā-mekān sırrında seyr iden ḡodı
 saḡ u şolı taḡtı vü fevḡı göḡül

şol ḡakiçün yol varanlar neylesün
 ḡalkiçün sālūsı vü zerḡı göḡül

sen muḡaḡḡıḡ ol muḡallid ne bilür
 yoḡsa ḡaḡdan bāḡıla farḡı göḡül

(29a) şāniyeşneyn iz hümā fi 'l-ḡār (K.K. 9/40) “O ikisi mağara-
 dayken”

(Ey) göḡül, sana telkin “O ikisi mağaradayken”
 (ayetinin) o teveccühünden midir?

30 Göḡül, ruha her tavrında Tur Daḡı (gibi) oldun, o
 tecelli (açıḡa çıkma) ile nur oldun.

Ey benim iç huzur ışığıyla dolmuş ve içi dışı dost
 (Allah) arzusuyla dolu (olan) göḡlüm.

Göḡül ruh ve dünya süslerini ne yapsın çünkü (o)
 bu (manevî) tadı Allah’tan aldı.

(Ey) göḡül ne batıda ne de doğuda (senin) bah-
 tın için (bir) güzellik vardır.

(Ey) göḡül, Allah’(tan gelen) tecellilerinin şimşeḡi
 (ışığı), kendinden geç(ebilir)sen (nefsini arındır-
 san) (sana) ulaşır. (Bu) şaşılacak (bir) şey mi?

35 (Ey) göḡül, ruh ikliminin padişahısın, ruhun farkı
 (yaratıcı ile yaratana seçebilmesi) öncelikle sana
 (bir) mertebe oldu.

Göḡül, yoksulluḡun boynundaolan gerdanlığı
 (yani) şöhret elbisesini bir paraya (bir kuruşa)
 almaz.

(Ey) göḡül, mekânsızlık (arınma) sırrında giden
 saḡı solu ve aşıḡıyı yukarıyı bırakır.

(Ey) göḡül, Allah için yola çıkanlar halk için riya-
 kârlığı ve hileyi ne yapsınlar?

(Ey) göḡül, bir şeyin içeriḡini kavra. Taklitçi doğru
 ile yanlış arasındaki farkı nerden bilsin.

- 40 ***cāna her tavrında tūr olduḡ gönül
ol tecellīyle nūr olduḡ gönül***
- iy menüm peydā vü nā-peydā gönül
kandasın görilmez iy bī-cā gönül
- ‘ālem-i ‘ulvīde mi süflīde mi
tende mi ya cānda rūḡ-efzā gönül
- ol cemāl-i bī-niṣān ‘ışkı meger
komadı sende niṣān aṣlā gönül
- cām-ı vaḥdetden ki içmişdür ider
mest olup bī-hāy u hū ḡavḡā gönül
- 45 kãdadur ol zemzeme ol ‘arbede
göstere bize de iy şeydā gönül
- ‘ālemüḡ seyrini bī-renc ü ḡadem
hoş ḡılursın bī-per ü pervā gönül
- devlet-i fakra yitişdüḡ fāriḡ ol
bulmuşiken kenz-i lā-yefnā gönül
- sırr-ı külli men ‘aleyhā fāniḡün
nūr-ı yebḡā vechü rabbik tā gönül
- saḡa sübhātında keşf itdi bes uş
oldı bu zevḡ-ı fenā aḡlā gönül

(44b) olup: olup S.

(46a) bī-renc ü: bī-renc-i M.

(48a) külli men ‘aleyhā fān (K.K. 55 /26) “Yeryüzündeki her şey fanidir.”

(48b) vechü: vechi M. yebḡā vechü rabbik (K.K. 55/27) “Rabbinin varlığı bakidir.”

- 40 Gönül, ruha her tavrında Tur Dağı (gibi) oldun, o tecelli (açığa çıkma) ile nur oldun.
- Ey mekânsız gönül, neredesin, görülmezsın. Ey benim bir var bir yok gönlüm.
- (Ey) cana can katan gönül, yücelerde mi (yoksa) aşağılarda mısın, tende mi (yoksa) ruhta mısın?
- (Ey) gönül, Allah’ın (o eşsiz güzel yüzlünün) aşkı sende asla (bir) şöhret (izi) bırakmadı. .
- Gönül birlik kadehinden içmiştir, (o) sarhoş olup boş laf etmeksizin kavga eder.
- 45 Ey çılgın gönül, o hoş ses ve o kargaşa nerededir, bize de göster.
- Kolsuz ve kanatsız gönül, âlemin seyrini ayaksız (araçsız) ve zorluk çekmeden hoşça yaparsın.
- (Ey) gönül, bitmez tükenmez bir hazine bulmuşken fakirlik saadetini elde ettin, rahat ol.
- (Ey) gönül, “Yeryüzünde her şey fânidir.” ayetinin sırrı, “Rabbinin varlığı bâkidir.” ayetinin nûrudur.
- (Ey) gönül, Allah’ı tesbih sırasında sana açtığı şimdi bu geçici dünya zevki (senin için) çok şirin oldu.

- 50 *cāna her tavrında tūr olduḡ göñül
ol tecelliyile nūr olduḡ göñül*
- iy bu lem'āta menüm muḫraḡ göñül
külli ol ḫālāta müstaḡraḡ göñül
- cümle aḫkām-ı tecellî vü küşüf
sırrına iy bā-ḫaber el-ḫaḡ göñül
- gāḫ tārāt-ı tecellî berḫına
yaḫılup olur ḫaḡa mülḫaḡ göñül
- geh yine ol maḫvdan ṣaḫve gelür
bes tecelliden dutar revnaḡ göñül
- 55 çün seni mir'āt kılmışdur seni
kendü 'ilmine muḫaḡḡaḡ ḫaḡ göñül
- himmet-i a' lā be-ma' nā 'arşdan
şüretā çünki ola alçaḡ göñül
- iy leṭāyif menba' ı kân-ı şafā
iy ma'arif baḫri iy revnāḡ göñül
- buldı eṣnāf-ı 'aṭā luṭf u vefā
her ki himmet itdi senden daḡ göñül
- süz-ı āḫuḡdan dutışdı cānumuz
oldı derdünden ciğerler şaḡ göñül

(54b) dutar: tıtar M.
(56ab) M'de 57. beyit.
(57ab) M'de 58. beyit.
(58ab) M'de 56. beyit.
(59ab) M'de 59. beyit.

- 50 Gönül, ruha her tavrında Tur Dağı (gibi) oldun, o tecelli (açığa çıkma) ile nur oldun.
- Ey bu parıltılara kapılmış, o hallere bütünüyle dalmış olan gönlüm.
- Ey, tam hakkıyla bütün keşif ve tecellî hükümlerinin sırrından haberdar (olan) gönül.
- Gönül, kimi zaman tecellî şimşeğinin talanıyla (etkisiyle) yakılıp Allah'a yönelir.
- Gönül, kimi zaman yine vahdet âleminden kesret âlemine (maneviyattan uyanıklığa) döner sonra tecelliden parlaklık (nasibini) alır.
- 55 Gönül, Allah seni kendi ilmine kesinlikle (bir) ayna kılmıştır.
- Gerçi gönlün himmeti (gayreti) mana olarak arştan yüksektedir ama görünüşte alçak (mütevazı) olmalıdır.
- Ey iyiliklerin kaynağı, sevinç ocağı. Ey bilgi denizi, ey lâtif gönül.
- (Ey) gönül, bağış sahipleri (karşılık olarak) iyilik ve bağlılık buldular. Her kim ki (sana) himmet (yardım) etti senden kusur (ayıplama) buldu.
- Gönül, âhının ateşinden ruhumuz tutuştu. Derdinden ciğerlerimiz parça parça oldu.

- 60 ***cāna her tavrunda tūr olduḡ göñül
ol tecelliyile nūr olduḡ göñül***
- iy menüm āşüfte vü hayrān göñül
‘ ışığıla çün çarḡ-ı ser-gerdān göñül
- maẓhar-ı nūr-ı tecellisin ne taḡ
ger olursan gün gibi tābān göñül
- çün ulūhiyyet tecellisi ire
zerrevār ol şu‘ lede raḡşān göñül
- maẓhar-ı genc-i ḡaḡāyıḡsın gehī
mekmen-i ḡayb içresin penhān göñül
- 65 çünki es-sultān-ı zıllu ’llāh dir
‘ ālem-i ma‘ nīde iy sultān göñül
- ḡükmüḡe münḡād zerrāt-ı vücūd
emre iy fermāndih ü fermān göñül
- özünji ḡāk it ḡaḡıḡī sen hele
tā ola ḡaḡ faẓlıyla kān göñül
- bu rumūz u bu işārāt u beyān
saḡa ḡaḡdandur yine iḡsān göñül
- bu göñül tavrında taḡḡıḡātunı
ḡanda fehmi eyleye her nādān göñül
- 70 ***cāna her tavrunda tūr olduḡ göñül
ol tecelliyile nūr olduḡ göñül***

(61b) çarḡ-ı: çarḡ S.
(70ab) M’de kenarda.

- 60 Gönül, ruha her tavrında Tur Dağı (gibi) oldun, o tecellî (açığa çıkma) ile nur oldun.
- Ey benim başı dönmüş felek gibi aşktan (dolayı) çılgın ve kendinden geçmiş gönlüm.
- (Ey) gönül, eğer güneş gibi ışık saçarsan nurun tecelli kaynağı olursun, buna şaşma!
- (Ey) gönül, (sana) Allah’a yakınlık tecellisi ulaştığında, o ışıkta dans eden zerreler gibi ol.
- (Ey) gönül, hakikatler hazinesinin kaynağısın, kimi zaman da bilinmezlik pususunun içinde gizlisin.
- 65 Allah’ın gölgesi olan sultan, mânâ âleminin sultanı gönüldür, der.
- Ey emre hükmü geçen ve emir olan gönül, hükümüne vücudun (bütün) zerreleri boyun eğmiştir.
- Hakikî, sen de özünü toprak (gibi) eyle öyle ki Allah’ın ikramıyla gönlün (bir) kaynak olur.
- (Ey) gönül, bu nükteler, bu işaretler ve bu açıklamalar sana Allah’tan bir bağıştır.
- Her câhil gönül, bu gönlün hâlindeki tahkikatı (araştırmaları) nasıl anlayabilir?
- 70 Gönül, ruha her tavrında Tur Dağı (gibi) oldun, o tecellî (açığa çıkma) ile nur oldun.

*naẓire der-beyān-ı telvināt-ı dil ve haṭārāt-ı fitne-i
vaḳt ve ḥucbe-i eṣer**

• — — — / • — — — / • — — —

gönül geh derd ü geh dermāna beṅzer
geh îzā vü gehî iḥsāna beṅzer

geh ayru gāh şayru gāh kayḡu
gehî dīvāne geh dīvāna beṅzer

gehî bî-ḥiṣ olur geh ḥiṣ geh ḥoş
gehî dervîş geh sultāna beṅzer

gehî tūnî vü geh ḥūnî vü geh ḥūn
gehî bir ‘adl ayası ḥāna beṅzer

5 gehî derdā-yı ḥūnîn āteşin mevc
belürmez gavrını pâyāna beṅzer

meger ki bāriḳāt-ı külle yevmin
hüve fî şe’nden cūşāna beṅzer

ne kılsun işbe’ ayn içinde ‘âciz
döner her ḥāle ser-gerdāna beṅzer

niçeye fitne-i vaḳt irdi nā-geh
ser-a-ser ḥucbeden ol rāna beṅzer

kimin eyledi zarrā-yı muzırra
muzıll u zāl bir şeytāna beṅzer

* S’de 117a. M’de 107b.

(3ab) M’de 4. beyit.

(4ab) M’de 3. beyit.

(6ab) külle yevmin hüve fî şe’n (K.K. 55/29) “O hep yaratma halindedir.”

**Gönlün Halden Hale Geçişinin Açıklaması,
Zamanın Fitne Tehlikeleri ve Kusur İzi Üzeri-
ne Nazire**

Gönül, bazen derde bazen dermana benzer. Ba-
zen eziyete bazen de bağışa benzer.

Gönül, bazen öteki bazen hasta bazen üzüntülü
bazen deli bazen de divana (meclise) benzer.

Gönül, bazen soysuz bazen soylu bazen hoş ba-
zen derviş bazen de sultana benzer.

Gönül, bazen külhanbeyi bazen kan dökmeye
meyilli bazen cellat bazen adalet terazisi (olan)
padişaha benzer.

5 Gönül, bazen kanlı (bir) deniz bazen ateşli dalga
bazen dibi bulunmaz sona benzer.

Gönül, bazen “O hep yaratma halindedir.” ayeti-
nin parıltılarından coşana benzer.

Gönül, göz değme durumunda ne yapsın, âciz-
dir. Her hâle dönen (değişen) şaşkına benzer.

Gönül, zamanın fitnesi birçok kişiye ansızın ula-
ştığında (kişinin) baştan başa utanmasına (vesile
olan) manevî kire benzer.

Gönül, kimini şedit bir zararlı eyledi, (kimini)
doğru yoldan çıkararak ve zelil (aşağılık olan) şey-
tana benzetti.

- 10 hemân şeytândur ol muğvî şıfatda
egerçi şüretâ insâna beñzer
- özine zerķıla ārāyiş idip
ķaçan benlik şatan merdâna beñzer
- zebân şeklinde olur reng ü zîver
hemân zînet seven nisvâna beñzer
- eren çün āyine şāfi vü sâde
ne rengi var ne jengi câna beñzer
- şu kim envâr-ı şer‘ ıla mü’eyyed
olupdur göñli anuñ kâna beñzer
- 15 haķāyık menba‘ ıdur göñli anuñ
ledünni ‘ilmile ‘ummâna beñzer
- pür-envâr-ı yaķındür şühbeden pāk
vücüdî ‘âlem-i ‘irfâna beñzer
- haķîķî ‘ışkı seylâbına küllî
virüpdür şüreti vîrâna beñzer

- 10 Gönül, gerçi görünüşte insana benzer ama o yoldan çıkararak şeytandır.
Gönül, nasıl da kendini yalanla süsleyip öven adamlara benzer
- Dil, renk ve süs şeklindedir. Gönül süs seven kadınlara benzer.
- Eren (gönlü) ayna gibidir berrak ve saf. (Onun) ne rengi vardır ne de tozu (manevî kiri), ruha benzer.
- (Onun) gönlü şeriat nûrlarıyla kayıtlı (bağlı) olduğundan (bir) kaynağa benzer.
- 15 (Onun) gönlü hakikatler kaynağıdır (ve) Allah'ın sırlarına ait bilgiyle bir okyanusa benzer.
- (Onun) gönlü sağlam bilgi nûrlarıyla dolu ve şüpheden uzaktır. Vücudu (ise) irfan dünyasına benzer.
- Hakikî, aşkı bütünüyle sele vermiştir. (Bu yüzden) sureti vîrâneye benzer.

*kaşide der-beyân-ı ahvâl-ı halk-ı cihân ve şürûr u
fitne-i âhirü 'z-zamân**

•• — — / • — • — / •• —

dünye endişesinde hayrânlık
âdemîlik degül e hayvânlık

‘ömri fikri muhâlîla zâyi‘
eylemeklik degül mi nâdânlık

dünye mâlın ne deñlü cem‘ itseñ
hâşılun hoca dil-perişânlık

gözlerüñi yumılmadın açagör
assı itmez ki şoñ peşimânlık

5 irdi pîrî vü unfuvân-ı şebâb
vardı geçmez mi dahı oğlanlık

kanı şerm ü vaqar pîrlere
hay şenâ‘ at degül mi handânlık

her gelenüñ bu fânî evde hemân
bir niçe gündür işi mihmânlık

ne vezîri qala ne hod mîri
bunda ne hoca ki ne sultânlık

hük m idenler cihâna kanı ya şol
pâdişahlar ki eyledi hanlık

10 iy ki göñlün ider vaqâhatıla
çün naşîhat işide sindânlık

* S’de 200b. M’de 189b.

(10a) vaqâhatıla: viqâhatıla S.

**İnsanların Hâllerini Açıklama, Kötülükler ve
Ahir Zaman Fitnessi Üzerine Kaside**

Dünyanın endişesine takılıp kalmak insanlık de-
ğil hayvanlıktır.

Hayatı ve zihni olmaz işlerle boşa geçirmek ay-
mazlık değil midir?

Ey hoca, dünya malını ne kadar toplarsan (topla)
elde edeceğin şey pişmanlıktır.

Gözlerin kapanmadan (ölmeden) açmaya bak
(uyanık ol) çünkü son pişmanlık fayda vermez.

5 İhtiyarlık geldi, gençliğin tazeliği gitti, çocukluk
dahi geçmeyecek mi?

Nerede yaşlılar için utanma ve ağırbaşlılık? Hey
(hep) gülüşmek kötülük değil mi?

Bu geçici eve (dünyaya) gelenin işi, birkaç gün
misafirliktir.

(Bu dünyanın) ne veziri kalır ne de kumandanı,
burada ne hoca kalır ne de sultanlık.

Dünyaya hükmedenler nerede? Hanlık eyleyen
şu padişahlar nerede?

10 Hey (kişi), gönlün utanmazlık eder, örs nasıl öğüt
işitsin!

tā' ata süstise ne var kocalar
fitne biçerse eyler aslanlık

halkuñ öz şüm-ı nefsi şerrinden
oldı iklîme bunca vîrânlık

bağlayup bil fesâda ekşer-i halk
ideridi arada fettânlık

yıkılıp şehirler serâları gör
oldı evvelki gibi yâbânlık

15 haşlet-i hâfız-ı bilâdı 'llâh
gerek olaydı niğebânlık

halkı zulmile târumâr iden
anlar oldı zihî cihânbânlık

karamanlığını kırmaz karaman
gitmiş illâ ki ibn-i 'oşmânlık

gâzilik gârete mübeddel olup
divlik oldı hem süleymânlık

bereket bulına mı bir sürüde
ki aña kurđ ide çobânlık

20 zehr olur rûzigâr qahrıla
şanki halka yidükleri kanlık

(13a) bağlayup: bağlayıp S.

(14a) yıkılıp: yıkılıp S.

(18a) olup: olup S.

Yaşlılar ibadete (karşı) gevşek ise ne olur, fitne
biçip aslanlık eylerler.

İnsanların kendi uğursuz nefislerinin kötülüğün-
den ülke vîrâneye döndü.

Bil, insanların çoğunluğu (iş) kötülüğe bağlayıp
gönül almaya çalışırdı.

Şehirler ve saraylar yıkılınca gör ki (hepsi) eskisi
gibi ıssız yerlere dönüştü.

15 Allah'ın beldeleri koruma özelliği, mutlaka bekçi-
lik olacaktı.

İnsanları zulüm ile perişan edenler, ne hoş (!) hü-
kümdar oldular.

(Kimsenin) Karamanlığını bırakmaz, Karaman
bitmiş illâ Osmanlılık (olacak)!

Gazilik yağmaya eşit tutulunca, cinlik (şeytanlık)
Süleymanlık (gibi) oldu.

Kurt bir sürüye çobanlık ederse o sürüde bereket
olur mu?

20 Sanki (geçen) zaman eziyet ile halka zehir olur.
(Onların) yedikleri diyetir.

zu' afānuñ bu cevr ü miñnetden
işleri oldu zār u giryānlık

memleketde ne emn ü var ne emān
kār-ı etrāk bī-īmānlık

bozdı etrāfı hem ħarāmiler
degme yirde kıomaz abādānlık

gör cihānuñ fezāsı cevrile
cānına ħalkuñ itdi zindānlık

25 vardı her iş fesāda kıalmadı
hiç bir maşlahatda āsānlık

degmelerde bulunmaz oldu dirīg
pāk dirligile müsülmānlık

bī-ħayālīg u şimdi maşharalık
ħalk içindedür ehl-i ' irfānlık

ķādilik vizr oldu dervīşī
lāf u tezvīr ü dīne noķşānlık

keşf bengīlig ü kerāmetdür
şol kenākile ħırāmānlık

30 cezbe şaydı nisā vü ğılmāndur
zī-fezāħat zi-ħāke yiksānlık

vecd ü şar' oldu vü şeyāñinüñ
hemezātıyıla ya sekrānlık

Bu zulüm ve sıkıntıdan (dolayı) ezilmişlerin işi
ağlamak ve sızlamak oldu.

Memlekette ne rahatlık var ne de emniyet. Türk-
lerin işi imansızlık.

Yol kesiciler çevreyi bozdular. Hiçbir yerde ba-
yındır (bir nesne) bırakmazlar.

Gör, dünyanın sonsuz genişliği (bu) eziyet ile in-
sanların canına (adeta) zindanlık etti (zulüm ol-
du).

25 Her iş bozuldu, hiç bir işte (hususla) kolaylık kal-
madı.

Eyvah, seçilmiş insanlarda (bile) temiz bir yaşayı-
şa bağlı Müslümanlık bulunmaz oldu.

Şimdi utanmazlık ve maskaralık, halk arasında ir-
fan sahipliği olmuştur.

Kadılık yük (günah) oldu, (boş) laf ve kovuculuk
derviş(liğ)i (ise) din için bir eksiklik oldu.

Keşif, esrarkeşliktir. Keramet (ise) karın ağrısı ile
salına salına yürümektir.

30 Cezbenin (kendinden geçme) avı kadın ve
gılmandır. Bu ne rezillik ne yerle bir olmaktır!

Vecd (ilahî aşka dalma) şeytanın vesvesesiyle
(sanki) sara hastalığı oldu.

ad çü idlâle kodılar irşâd
bes meşîhat ne oldı şeytânlık

şūfilik geymegile mi olur
şol pelâsı ki ola pâyânlık

dîn yolından sen ırma bizi i haq
şifatuñdur raḥîm ü raḥmânlık

35 nūr-ı tevḥîd idicek işrāk
arturur ol cemâle aţşânlık

hem-çü ḥāk ol ḥakîkî alçağ ki
ide cân bahri gevher-efşânlık

ḥayret-i ı şık ğarğa virür bu
şūr-ı sevdâ ki ide tūfânlık

künc-i ḥalvetde münzevî ol çün
kamudan yigi saña penhânlık

Doğru yoldan çıkarmaya nasıl irşat dediler sonra
şeyhlik nasıl şeytanlık oldu!

Sofuluk (derişlik) şu abâyı giymek ile mi olur?
Sonuçta elde edilen kâr (bu mu) olacak?

Ey Allahım, sen bizi din yolundan ayırma. Senin
sıfatın (bizi) esirgemek ve bağışlamaktır.

35 Tevhit (Allah'ın bir oluşunun) ışığı etrafı ısıtınca o
cemale (Allah'a) olan susamışlığı artırır.

Hakikî, toprak gibi alçak ol ki cân denizi mücev-
her saçsın.

Aşk şaşkınlığı batırır, bu sevda coşkunluğu (ise)
perişan eder.

Yalnızlık köşesinde kendi hâlinde otur çünkü se-
nin için gizli kalmak (uzak durmak) halkla bir ol-
maktan daha iyidir.

*der-‘arz-ı beyân ve şikâyet ez-aḥvâl-i vilâyet**

• — • — / • • — — / • — • — / • • —

elinde türk ü tataruñ zebûn olup araman
yıkıldı ser-te-ser uş ser-nügün olup araman

dirîğ zulmile dürlü cefâ vü cevr çeküp
iñiler uş amunuñ bağı hûn olup araman

bu âsiyâ-yı belânuñ meger ki altına
düşipdürür öginür şanki un olup araman

ne çalanur idüben baḥr-ı ahr-ı ḥa cünbiş
bu mevc-i fevc-i sekân bî-sükün olup araman

5 egerçi gülise dinde ḥile-i kinde
ururdu lâfı kamu zü-fünün olup araman

ne meyl aldı şalâḥa ne kimse işlâḥa
gelür ulüb arardı ki ton olup araman

ne aldı ‘âlim-i ‘âmil ne merd-i şâḥib-dil
bulınur uş yıkılır bî-sütün olup aramân

biri birini yir oldı yıkıldı yir oldı
kimisi urd kimisi oyun olup araman

* S’de 288a. M’de 282b.

*der-‘arz-ı beyân ve şikâyet ez-aḥvâl-i vilâyet:der-‘arz-ı beyân-ı şikâyet ez-aḥvâl-i vilâyet*M.

(4a) ne: ya M.

(4b): mevc-i fevc-i: mevc fevc S.

(5b) olup: olup S.

Vilâyetin (Karaman’ın) Durumundan Şikâyet ve Durumun Açıklanması Hakkında

Karaman Türk ve Tatar’ın elinde perişan olup talihsiz bir şekilde baştan başa yıkıldı.

Eyvah, şu bağı kan olmuş Karaman halkı, zulüm ile her türlü sıkıntı ve zahmeti çekip inler.

Karaman bu bela değirmeninin altına düşüp sanki un gibi öğünür.

Allah’ın kahır denizi hareketlenip niçin çalkalanır? Karaman hareketsiz kalıp bu dalgaların sâkini olmuştur (dalgalara kapılmıştır).

5 Gerçi Karaman halkı, dinde (dini konularda) ve garazkâr hilede câhil ise (de) böhürlenmede hünner sahibidir.

Ne iyileşmeye ne de düzelmeye istekli bir kişi kaldı, kalpler karardı, Karaman (kara bir) renk (ton) oldu.

Ne bilgisiyle iş yapan bilgin ne de gönül sahibi bir insan kaldı. Şimdi Karaman bîsütun dağı gibi yıkılır.

Karaman halkının kimisi kurt kimisi de koyun olup birbirini yer oldu, (böylelikle) yıkıldı, perişan oldu.

güci yiten kişiler dört yanında alup yir
toyar Һarāmilere işde Һün olup Һaraman

- 10 ʿaceb Һayāl miyidi Һanı şu Һoşlıklar
tağıldı şanki bugün bir oyun olup Һaraman

Һaқуң ʿināyeti raҺmi meger yitişmege
maҺal olamadı himmetde dūn olup Һaraman

ki rāҺat olaydı ber-Һarār sābıқ Һoş
emīn ʿadlıla yine bütүн olup Һaraman

Һaқıķi eydür ilāhi ʿināyetüñ gözedür
felek gibi ki ser-ā-ser ʿuyūn olup Һaraman

Gücü yeten kişiler dört bir tarafı ele geçirip yer
içer. Karaman yol kesenlere sofrada oldu.

- 10 Acaba hayal miydi, nerede o güzellikler? Bugün
Karaman sanki bir oyun gibi dağıldı (gitti).

Karaman gayrette (çok) aşağı olduğu için Al-
lah'ın yardımı ve bağışlayıcılığının yetişmesine
imkân olamadı.

Karaman yine birlik olup; kararlı, önceki (gibi)
hoş, emin ve adalet içinde rahat olabilseydi.

Hakikî söyler; İlahî, Karaman felek gibi baştan ba-
şa göz olup yardımını gözler (bekler).

(12a) olaydı: olaydı M. ber-Һarār: ber-Һarārı M.

*der-naşihat**

• — — — / • — — — / • — —

iy dūn bu esfel-i nāsūt içinde
ne kalduñ şöyle hırs-ı lūt içinde

behāyım gibi çünki ādemisin
neçün oyalanursın ot içinde

ko girçeklik tonın tonan çü merdān
ne kalduñ böyle bu çabut içinde

ecel var dut senüñ milk-i kıaraman
bugün mīr-i ecelsin mut içinde

5' ibādet eyle tır gāfil oturma
yatasın anca uş tábūt içinde

erenler mürğ-ı himmet perrin açup
uçarlar 'ālem-i lāhūt içinde

nedür iy pīr-i- nā-bālig ya bunca
emel bu fikret-i fertūt içinde

hüzāyī ki kemāl-i kudretinden
kodi dünyāyı berg-i tūt içinde

seni dārū's selāma da' vet eyler
cihānuñ kalma tır mebhūt içinde

Öğüt

* S'de 310a. M'de 302b.

(4a) dut: tūt M.

(6a) açup: açıp S.

Ey alçak, niçin bu aşığı insanlar arasındasın, ni-
çin böyle yeme hırsındasın?

Niçin hayvanlar gibi ot içinde oyalanıyorsun? Zi-
ra insansın.

Niçin böyle çaput içinde kaldın? Bırak (bunu), yi-
ğitler gibi gerçeklik elbisesini giyin.

Tut ki Karaman ülkesi senin (ancak) ölüm var!
Bugün mutluluk içinde ölüm beyi (gibi)sin.

5İbadetini yap, gāfil (kaygısız) oturma. Şu tabut
içinde (gibi) öylece yatıyorsun.

Erenler gayret kuşunun kanadını açıp manevī
ālemde uçarlar.

Ey olgunluğa ulaşı(a)mamış ihtiyar, nedir bu bu-
namış (boş) düşünceler içindeki istekler?

Allah üstün gücüyle dünyayı bir dut yaprağının
içine sığdırdı.

(Allah) seni Cennet'e (selamete) çağırıyor. Dün-
yanın şaşkınlığı içinde kalma, yürü.

- 10 çü bundan  ākıbet rıhletd r iŐ n
ha birkaç günde dördün  t içinde
- tur imdi  azrete eyle teveccüh
oyun meyd nuŐ oyna ot içinde
- gönül mevcinded r dürr-i ma   rif
bulunmaz ma  den-i y k t içinde
- saŐa gülşen ola bu g l-Şan-ı  ab 
bulursaŐ   iŐk odunuŐ  t içinde
- s k t it ki  ak k  cümle uymıŐ
eren bu  ikmet n mesk t içinde
- 15  amu m   minleri sen raŐmet nden
 omaŐıl cibtile  aŐ t içinde

- 10 Bundan sonra (artık) işin ölümdür. (Hiç olmazsa)
birkaç gün tortunu (posanı) içinde tut.
- Dur, Şimdi Allah'a yönel. (Őste) oyun meydanın,
(istersen) ot içinde oyna.
- Bilgi incisi gönül dalgasındadır. Y k t madeni
içinde bulunmaz.
- Bu yaratılıŐın (karakterin) hamam ocaŐı sana g l
bahçesi olsun. AŞk odunun b le(bili)rsen rızk(ın)
içindedir.
- Hakik  sus, herkes (buna) uymuŐ. Erenler bu hik-
metin suskunluŐu içinde(dir).
- 15 (Ey Allahım) sen bütün inanmıŐları rahmetinden
ayırma. (Onları) put ve isyank rlar arasında bı-
rakma.

(11b) dördün  t:  urtuŐ dut M.

(14b) bulursaŐ: b lersen S.

(15a) uymıŐ: olmuş M.

*kaşide der-medh-i sultân-ı şeyh**

••— / ••— / ••— / ••—

dilde tâ şa^ç şa^ç -ı ^ç aks-i ruhuñ oldu heves
cânda bu meş^ç ale-i şevkuñı yaħar herkes

nâle-i sūz-ı ciger irdi felek saķfına bu
iştiyâk ehli tek ü pūyıyla hem-çü ceres

gözlerüm yaşı gibi düşmişem ayaħlara ĥōr
gör ciger dūdıñ elüm dut u be-feryâdem res

dik-i serde bişirür mihrüñi şebbâz-ı rûħ
tama^ç -ı ĥâm olur arı ki temennâ-yı mekes

5 dilde âsâyiş-i ġavgâ-yı ġam-ı ^ç işkuñdur
başda âlâyiş-i sevdâ-yı ĥam-ı zūlfūñ bes

ger temannâ-yı visâlūñde muħâl endişeyem
ne kılam cān u cihānı baħa ĥūzn itdi ħafes

dād urur liki mezâķuma bu min revħı ʾllāħ
sūkkerin rūz u şeb ümîzi derile tey ʾes

çehre-i cānuma çün dâġ-ı ġulāmı urduñ
ķandan endişe-i şaħne baħa ya bîm-i ^ç ases

* S'de 149b. M'de 140a.
(1b) şevkuñı: şevkuña M.
(6a) dādurur: řadurur M.
(7b) ümîzi: ümîdi M.
(8b) ^ç as^ç as: ^ç ases S.

Şeyhlerin Sultanı'nı Övgü Üzerine Kaside

Gönülde yüzünün aksinin parıltısı(nı) görmek) arzusunu var. Herkes canında bu arzu meşalesini yakar.

Ciğer yakan inleyiş, felek(lerin) çatısına ulaştı. Bu arzulu insanlar (da) çingiraklı (bir sürü) gibi koşuşturma ile (oraya gidiyor).

Gözlerimin yaşı gibi yere düşüp hor görülmüşüm. Ciğerimin dumanını gör, elimi tut ve feryadına (imdadına) yetiş.

Can doğanı sevgini baş horozunda besler, (ona) aç gözlülük arı, arzu ve istekler (ise) sinek olur.

5 Gönülde aşkının derdiyle oluşan kavganın emniyeti (için) başta kıvrılmış zūlfūnün sevdasıyla oluşan tantana (gösteriş) yeterlidir. .

Sana kavuşma isteğimde boş bir endişe içindeyim. (Ancak) ne yapabilirim ki hüzün ruhu(mu) ve dünyayı bana bir kafes (hapis) yaptı.

Gündüz ve gece Allah'tan gelen bu şeker gibi rahatlık zevki, benim için bir adalettir. Ancak beklentim üzüntünün de ortadan kalkmasıdır.

Canımın yüzüne kölelik damgasını vurduktan sonra bu inzibat ve gece bekçisi korkusu da nereden çıktı?

iy yakīn taht-ı şehī her kime ki irşāduñ
irmedi varmadı yol bulamadı pīş ü ne pes

- 10 ʿākifi dergehüñ lāzımı iqbāl u şeref
iy rasūl-ı şeqāleyn āli çü selmān u enes

ʿarşa-ı pāyigeñ saḥ-ı kıbāb-ı melekūt
ʿarza-ı bārigehüñ şaḥn-ı cenāb-ı aqdes

kürre-i tünd-i felek rāyuña rām olduğıcün
neyyir-i a ʿzam olupdur aña gör tavḫ-ı feres

fehmi-i tekmlüñe bu müdreke-i ʿaql ğanī
vaşf-ı temkīnüñe hem nāḫıka-ı nefis aḫras

ʿaqluñ idrāki olur ħīre kemālātuñda
nitekim şubḫ-ı dem-i tīre civāri'l-künes

- 15 raşḫa-ı lütfuñıla oldı semer ab-ı ḫayāt
lemḫa-ı şevkuñıla oldı kamer-tāb ḫabes

şöyle teng oldı cihān milki ḫasūdugeh ḫocam
yüz ḫazāyıla demi kim bulamaz rāh-ı nefes

şöyle kār eyledi münkirler reddüñ oḫı kim
bulmadı aña müdāvāya eḫıbbā melmes

(10b) enes: aqdes M.

(13a) ʿaql: ʿaql-ı M.

(17a) Vezin bozuk.

Ey şüphesiz ve sağlam bilginin padişahı, her ki-
me senin yol göstericiliğın ulaşmazsa o önünden
ve ardından (doğru) yol(u) bulamaz.

- 10 Ey Selman ve Enes gibi insanların ve cinlerin pey-
gamberinin soyundan gelen (şeyhim), dergâhı-
nın teveccühü ve gereği ikbal ve şereftir.

(Ey şeyh) makamının olduğu yer, ruhlar âleminin
kubbelerinin alanı (kadar)dır. Yüce divanının (hu-
zurunun) genişliği de Allah'ın âlemi (kadar)dır.

Gökyüzünün haşin küresi (dünya), senin hükmü-
ne tâbi olduğu için (büyük) güneş ona at ger-
danlığı (gibi süs) olmuştur.

Mükemmel anlayışına (karşı) bu aklın anlama
kabiliyeti yeterli (ancak) izzetinin vafına (karşı)
nefsin konuşabilme kabiliyeti suskundur.

(Senin) mükemmelliklerini idrak etmede akıl ye-
tersiz kalır. Nitekim sabahın karanlık vakti, yıldız-
ların mekânıdır.

- 15 Semer, lütfunun bir damlasıyla hayat suyu oldu.
Parıldayan ay, şevkinin bir parıltısıyla ateş parçası
oldu.

Hocam, (şu) dünya (yani) çok haset edenlerin
mekânı, (şimdi) sıkıntılı (bir yer) oldu. Öyle ki ne-
fes, yüz defa denese ağza girmeye yol bulamaz.

İnkârcıların reddini oku (anla) ki şöyle kazançları
oldu. Tabipler onu tedavi etmek için müdahale
(bile) edemediler.

es‘ad-ı halk olandur bu müşāyiha muķır
ehl-i inkār gibi bes kim olısar ences

bulmayan tevbe vü telkīnünün isnādıyla
şeref ü ‘izz anıa hızlān ola dāyim melbes

20 devlet-i fakre ne lāyık ola her ne dervīş
har sezā oldı pelāsa çü virilmez atlas

olmadı vaşfi çü kad efleha men zekkāhā
züll-i kad hābeyile nefsinı itmişdür des

vaşfa kābil degül ol dīn şehi sulţānuş çün
her kemālātı hāķīķi nice dil şerh ide bes

himmetini bize yā-rab sen anuş hem-rāh it
süre-i fātīha hāķķı ve tebāreke ve ‘abes

şükr devletlü yüzini bize ol sulţānuş
gösteren pādīşaha imdi sözi hāmdıla kes

(18b) ences: elhas M.

(19b) ‘izz : ‘izzi M.

(21a) kad efleha men zekkāhā (K.K. 91/9) “Nefsinı kötülüklerden ayıran kurtuluşa ermiştir.”

(21b) kad hābe (K.K. 91/10) “Gerçekten hüsrana uğramıştır.”

Bu şeyhleri doğrulayanlar (onlara inananlar), halkın içinde en mesut olanlardır. Ancak inkārcılar pis (necis) olacaklardır.

Senin tövbe ve telkinin ile şeref ve izzet bulmaya mahrumiyet (rezillik) dāimî bir elbise olsun.

20 Fakir devlete (veya) herhangi bir dervişe lāyık olan nedir? Eşeğe çul uygun düşer çünkü ona atlas (kumaş) serilmez.

Kimin vasfı “Nefsinı kötülüklerden ayıran kurtuluşa ermiştir.” ayetinde söylendiği gibi olmazsa, o nefsinı “Gerçekten hüsrana uğramıştır” ayetindeki alçaklığa benzer yapmıştır.

Hakikî, madem o din padişahı olan sultanını anlatmak mümkün değil öyleyse dil her mükemmelliği nasıl açıklayabilir?

Yârab, sen Fatiha, Tebâreke ve Abese surelerinin hakkı için onun himmetini bize yoldaş eyle.

Bize o sultanın kutlu yüzünü gösteren padişaha (Allah’a) şükür olsun. Şimdi sözü Allah’a hamt ile kes(elim).

*medh-ı dervîşân**

•—•— / ••— — / •—•— / ••—

ezel ebed kıamu mest-i hüzâ durur dervîş
hemîşe ğarķa-ı baħr-ı ‘aķa durur dervîş

küdûrat-ı beşerîden hem eylemiş ħâlî
anı meħabbet-i ħaķ pür-şafâ durur dervîş

ne kibr ü ne ħasedi var ne zulmet-i cesedi
ħarîķ-i meş‘ âle-i kibriyâ durur dervîş

şifât u zâtını hem maħv kılmış ef‘ âlin
tecelliyât-i ilâhî fenâ durur dervîş

5 sükûtı vü ħarekâtı her işdedür ħaķıla
sen eyle şanma ki ħaķdan cüzâ durur dervîş

ki şüretâ anı cânım fakîr diyî ħaķîr
gözetme ma‘ nide çün pâdişâ durur dervîş

niçeye salţanat-ı ma‘ neviyye degmişdür
ki sâyesinde anuķ ol ħümâ durur dervîş

eger biliş ü eger yâd olur kıamunuķ yâd
dilinde çün ħaķıla âşinâ durur dervîş

ser-â-ser ehl-i bidâ‘ zulmet ü đalâletdür
hidâyetile be-küllî źiyâ durur dervîş

* S’de161a. M’de 151a.

Dervîşlere Övgü

Dervîş, ezelden ebede hep Hak sarhoşudur (aşığıdır). Dervîş sürekli (ilâhî) bağış denizinde boğulmuştur (kaybolmuştur).

Dervîş, insanlığın (dert edindiği) kederlerden arınmıştır. Allah sevgisi onun gönlünü şen (huzurlu) eylemiştir.

Dervîşin ne büyüklenmesi ne kıskançlığı ve ne de sıkıntılı bir hâli vardır. O, Allah’ın azamet (büyüklük) meşalesinin ateşidir.

Dervîş, sıfatını, vücudunu ve eylemlerini insanî eksikliklerden kurtarmış ve Allah’ın lütfundan kaybolmuştur.

5 Her işte (yani) oturmasında ve kalkmasında (eylemlerinde) Allah ile dir. Sen dervîşi (sakın) Allah’tan ayrı sanmayasın.

(Ey) dostum, görünüşüne bakarak fakir diye dervîşi aşağı görme çünkü o, mânâ âleminin padişahıdır.

Dervîş(ler)in sayesinde birçok kişi manevî büyük makamları elde etmişlerdir. O bir devlet (saadet) kuşudur.

Dervîş, ister tanıdık ister yabancı olsun herkesin dilindedir çünkü o Allah ile tanıştıktır (dosttur).

Bid’a sahipleri (dinde olmayanı sonradan dine sokanlar), baştan başa sapıklık ve karanlık içindedirler. Dervîş (ise) hidayet ile (doğrulukla) baştan başa nurdur.

- 10 çü pîşüvâsı muhammeddürür bularuñ bil
ki mühtedâdur hem muñtedâ durur dervîş
- ‘ imâmesi vü ‘ abâsı ridâsı nûrânî
cihânda ðandayısa rûşinâ durur dervîş
- ðadem ne yire başarsa sa‘ âdet ü bereket
nazâr neye ki ðılursa revâ durur dervîş
- yüzine şıdķıla baksa şifâ bulur rencür
du‘ â kime ki ðılursa şafâ durur dervîş
- niżâm-ı ‘ âleme külli sebeb du‘ âlarıdur
elük ki ħırmen-i ħûn-ı du‘ â durur dervîş
- 15 bular durur ile den menzile bizüm gibi bu
dükeli ðalmışı ki reh-nümâ durur dervîş
- hemân yir ehline midür bular begüm şu‘ le
hem eyle bil ki çırâğ-ı semâ durur dervîş
- ne ðâzidür ne vekîl ü ne kimseneye kefil
ne dünyenüñ ğamına mübtelâ durur dervîş
- ĝanî vü mîr ü selâtin du‘ âsına muñtîc
egerçi dost işiginde gedâ durur dervîş
- riyâ ki şirk-i ħafîdür bilün ħaķîkatda
şanursın ola ki ehl-i riyâ durur dervîş
- 20 bularda bulunur ihlâş olur ki ħâşe’l-ħâş
fenâda pîrdürür ger fetâ durur dervîş

- 10 Bil, bunların önderi Hz. Muhammed’dir zira dervîş doğru yolu bulduran (gösteren) ve kendisine uyulandır.
- Dervîşin sariĝı, abâsı ve hırkası nurludur. O dünyada nerede bulunsa orası nurlanır.
- Dervîş ayaĝını nereye bassa orası mutlu olur ve bereketlenir. (Ayrıca) nereye baksa orası huzur bulur.
- Hasta (birisi) yüzüne kalp temizliĝi ile baksa şifa bulur. Dervîş kime dua ederse o kabul olunur.
- Dünyayı adaletle yönetmeye sebep hep bu dualardır. Dervîşin dua sofrasının harmanı (buna) elçidir.
- 15 Bizim gibi (yolda) kalmışların hepsini menzile (hedefe) ulaştıran bunlardır (ki) dervîş bir kılavuzdur.
- (Ey) dostum, dervîş yalnızca dünyadakilere bir ışık değildir öyle ki o semaya (da) bir ışıktır.
- Dervîş ne hâkim ne vekil ne bir kimseye kefil, o ne (de) dünyanın derdine tutkundur.
- Zengin, bey ve sultanlar onun duasına muhtaçtırlar aslında dervîş, dostun (Allah’ın) kapısında bir dilencidir.
- Bilin, iki yüzlülük gizli şirktir. (Sen) gerçekte dervîşin ikiyüzlü olduğunu sanırsın.
- 20 (Ancak) en üst düzeyde ihlâs (samimiyet) bunlarda bulunur. Gerçi bunlar gençtirler ama bu dünyada ihtiyardırlar.

şu fakr ü fâka ki fahr-ı cihân iderdi fahr
şeref degül mi ki aña sezâ durur dervîş

iki cihânda bularuñ bu izzet ü şerefi
ki pey-rev-i şeh-i dîn muştafâ durur dervîş

saâdet ehline haqdan ʿatâ vü rahmetdür
şekâvet ehline qahr u belâ durur dervîş

ne gözile gözedürseñ görünür ol yüzden
muñit gibi ki bî-intihâ durur dervîş

- 25 haqîkî fakr işiginde özüñi hâk eyle
ki dost yolına küllî fidâ durur dervîş

Hız. Muhammed şu fakirlik ve ihtiyaç ile
övünürdü. Bu bir şeref ise ona layık olan dervîş-
tir.

Dervîşlerin iki dünyada elde ettikleri üstünlük ve
şeref, dinin sultanı olan Hız. Muhammed'e tâbî
olmaktır.

Dervîş, huzurlu insanlara Allah'tan bir bağış ve
ihсандır, kötülük içinde bulunanlara ise eziyet ve
belâdır.

Dervîşlere hangi göz ile bakarsan sana oradan
görünür. O okyanus gibi sonsuzdur.

- 25 Hakîkî, fakirlik kapısında kendini toprak eyle (nef-
sini arındır) çünkü dervîş kendini bütününüyle Al-
lah yoluna fedâ etmiştir.

mürşid-i baba mūsī ibn-i baba aḥmed
*revvaḥa ʾillahū rūḥa hūmā**

• • — — / • • — — / • • — — / • • — —

maña tā fūrkat-ı ihvān-ı şafā oldu dirîğ
‘ömrümün ḥaşılı yoḳ külli hebā oldu dirîğ

men-i dil-ḥaste ne tāḳat getürem za‘ fila uş
ḳāmetüm bār-ı belādan ki dü-tā oldu dirîğ

yūsufam gerçi ki ya‘ ḳüb gibi ḥüznile dem
maña feryādıkünān vā-esefā oldu dirîğ

gerçi pervāne gibi cān yanar ammā ki ziyā
ḳanda ol şem‘-ı şafādan ki cüzā oldu dirîğ

5 gözlerüm yaşı revān oldu iver varmağa lîk
ne mecāl aña ki göz ‘ayn-ı ‘anā oldu dirîğ

ḥalef-i şeyḥ-i cihān gün gibi nā-geh tolnup
düşdi toprağa dirîgā ki fenā oldu oldu dirîğ

tutuḳ-ı ğaybda çün yüz yaşurup oldu nihān
ḥasret-i cān-ı ḳamu ḥalk-ı ḥüzā oldu dirîğ

ḳara günlülere ayruḳ daḥı ne aydınlıḳ
şubḥ-ı devlet ḳanı mihmān-ı mesā oldu dirîğ

* S’de 182b. M’de 172a.

mürşid-i baba mūsī ibn-i baba aḥmed revvaḥa ʾillahū rūḥahūmā:
mürşid-i baba mūsī S.

(3b) feryādı: feryādu S.

(5ab) M’de kenarda.

(6a) şeyḥ-i: şeyḥ M.

(7a) ğaybda: ğaybide S. yaşurup: yaşarup M.

Baba Ahmed’in Oğlu Mürşid Baba Musî
Allah Onların Ruhlarını Esen Kılın

Safî dostlardan ayrılmak bana ıstırap oldu. (Artık)
hayattan bir beklentim yok, hepsi elden gitti, ya-
zık!

Gönlümün özü hasta, şimdi bu zayıflıkla neye
güç yetirebilirim? Vücudum bu belânın ağırlı-
ğından iki büklüm oldu, yazık!

Yusufum (adım Yusuf’tur) ancak Yakup gibi
üzüntüyle geçen (her) an, bana (bu) feryatlar
içinde çok yazık oldu yazık!

Gerçi ruh, pervane (kelebek) gibi yanar ancak o
ışık nerede? Ruh o mutluluk güneşinden ayrı kal-
dı, yazık!

5 Gözlerimin yaşı aktı, gitmek için acele eder ancak
onda güç yoktur (çünkü) göz dert kaynağı oldu,
yazık!

Büyük şeyhin halefi, güneş gibi bir anda kaybo-
lup gitti. Eyvah toprağa düştü, fâni oldu (dünyayı
terk etti), yazık!

Bilinmezlik örtüsü (altında), yüz(ünü) saklayıp
gizlediği için Allah’ın yarattığı bütün insanlığın
ruhundaki özleme yazık oldu.

Kara günlülere (yasta olanlara) artık aydınlık yok.
Akşam misafiri geldi, mutluluk sabahı nerede,
yazık!

nūr-ı ʿaynıdı ki gözler yaşı yollara düşüp
gıtdi çün kân-ı şehâ külli fedâ oldu dirîğ

- 10 kimse bu derde ne evvel dağı bulmuş çâre
ne ʿaleb eyleyüben şimdi devâ oldu dirîğ

kimse ne karşı gelüp eyledi te ʿhîr ecele
kimse ne mâniʿ olup çün ü çirâ oldu dirîğ

kanı iskender ü dâvüd u süleymân ki buña
her gelen gıtdi kime ʿömri vefâ oldu dirîğ

kanı keyhüsrev ü dârâ vü feridün cem ü tûc
bu kara yirde ʿkamu mûra gıdâ oldu dirîğ

geçdi bu ʿkahtaradan mîr ü gedâ vü hoca
mütemekkin ne şüyüh u ʿulemâ oldu dirîğ

- 15 kanı meh-çehre şu pîrân-ı ʿazîzân çü hıṭâb
irciʿî irdüğü dem ki bu nidâ oldu dirîğ

hırka-ı kâlîbi çâk eyleyüp aṣlî vatana
anda der-ḥâl sefer-i bî-ser ü pâ oldu dirîğ

eger asüdedürür ravza-ı cennetde ʿkamu
şüret ayrılığı gey bize cefâ oldu dirîğ

yine bî-çâre ḥaḳîkîye fiğân âh şad âh
bu muşîbet dağı ki derd ü belâ oldu dirîğ

(9a) ki: bu M.

(11b) olup: olup S.

(12b) ʿömri: ʿömre S.

(16b) sefer-i: sefer M.

Göz nuruydu öyle ki gözyaşları akıp gitti, (o) cö-
mertlik kaynağı bütünüyle elden gitti, yazık!

- 10 Kimse bu derde daha önce ne çare bulmuş ne de
şimdi bir deva istiyor, yazık!

Kimse ne karşı gelip bu ölümü geciktirdi ne de
engel olup nasıl ve niçin diye sordu, yazık!

Nerede İskender, Davud ve Süleyman? Buraya
her gelen gitti, kime hayatı vefalı çıkmış (istekle-
rine kavuşabilmiş), yazık!

Keyhüsrev, Dârâ, Feridun ve Cem nerede? Bunla-
rın hepsi bu kara toprakta (altında) yılanı yem
oldular, yazık!

Bu köprüden bey, fakir ve hoca geçti. Ne şeyhler
ne de âlimler kalıcı oldu, yazık!

- 15 Nerede ay yüzlü azizler, ihtiyarlar? "Geri dön"
sözü ulaştığı an, bu bir sesleniş (çağrı) oldu, ya-
zık!

Elbisenin kalıbı yarılıp asıl vatana o anda derhal
başsız ve ayaksız bir gidiş oldu, yazık!

Hepsi cennet bahçesinde huzur içindedir. Şekil-
ce ayrılık bizim için çok eziyet oldu, yazık!

Çaresiz Hakikî'ye yine yüzler ah ve bağırsı! Bu sı-
kıntı dahi dert ve bela oldu, yazık!

*kaşide der-ḳudūm-ı şeyḫ cüneyd ḳaddese sırrıhu 'l-
'aziz**

• — — — / • — — — / • — —

hele şad merḫabā cān yaḫşı geldün
şafā geldün ü şulṭān yaḫşı geldün

çü gördük yine devletlü yüzünjı
sa'ādatlandıġ iy ḫan yaḫşı geldün

bu biz düşmişi topraḳdan getürdün
kerem ḳıldıu u iḫsān yaḫşı geldün

ḳarañulıḳda ḳalmışlara ġamdan
bugün çün mäh-ı tābān yaḫşı geldün

5 cihānı eylemişdi teng ü tārik
bize iy dost hicrān yaḫşı geldün

müşerref eyledün iy şeyḫ diyārı
ḳılup nā-geh ki seyrān yaḫşı geldün

ḫaḳa minnet ki oldı şād rūḫ-ı
revān-ı ehl-i irfān yaḫşı geldün

niçe bir bize bu ġurbetde olmak
ya sensüz zār-ı giryān yaḫşı geldün

* S'de 210b. M'de 199b.

*kaşide der-ḳudūm-ı şeyḫ cüneyd ḳaddese sırrıhu 'l- 'aziz: kaşide der-
ḳudūm-ı şeyḫ S.*

(6a) eyledün: eyleyüp M.

(6b) ḳılup: ḳılıp S.

(8b) zār-ı: zār-u M.

**Şeyh Cüneyd'in Teşrif Etmesi Üzerine Kaside
Allah O Aziz'in Sırrını Kutsasın**

Hele yüzler(ce kez) merhaba, can hoş geldin; sa-
fa geldin, sultan hoş geldin.

Senin o yüzünü görünce (hepimiz) mutlu olduk.
Ey padişah hoş geldin.

Biz bu acizleri, topraktan (yerlerden) kaldırdın,
bağış ve yardımda bulundun, hoş geldin.

Dertten (dolayı) karanlıkta kalmış (çok üzölmüş)
olanlara, bugün ışık saçan bir ay gibi(sin), hoş
geldin.

5 Ey dost (senden) ayrılık, dünyayı bize sıkıntılı ve
dar eylemiştı, hoş geldin.

Ey şeyh, (bu) diyarı (memleketi) ansızın gezip do-
laşıp şereflendirdin, hoş geldin.

Allah'a şükür ki irfan sahiplerinin ferah ruhları
şenlendi, hoş geldin.

Bize bu ġurbette, sensiz ağlayış ve inleyiş içinde
yaşamak ne zamana kadardır? Hoş geldin.

ḥabībī iştīyāk aşmışdı ḥadden
gönül ḳalmışdı vīrān yahşısı geldün

- 10 yanarduk ḥasretile ḥor u ḡamgīn
yürürdük dil perīşān yahşısı geldün

i şems-i şark-ı iḳbāl u sa' ādet
i şem' -ı cem' -ı ihvān yahşısı geldün

hele iy āfitāb-ı dīn ü devlet
hele iy şāh-ı merdān yahşısı geldün

düşer topraḡa şūret uğırları
depeler hızy ü hızlān yahşısı geldün

i kān-ı luḡfi 'illāh destegīrün
ḥüzā saḡa nıgehbān yahşısı geldün

- 15 cemāl-i ' izzüne irişmesün gerd
özün den dūr nokşān yahşısı geldün

ḳulūba ḡoldı nūr el-ḥamdü-l 'illāh
gel imdi şād u ḥandān yahşısı geldün

bu ḳalmışlara ḳaḡt-ı raḡmet içre
yitişdi fazl-ı yezdān yahşısı geldün

olur zīrā ulular şoḡbetinde
ḡaḳuḡ feyzi firāvān yahşısı geldün

(10b):ḥor u: ḥor-ı S.

(14a) Vezin bozuk.

Ey sevgili, (sana olan) özlemim sınırları aştı, gönül ıssız kaldı (kederli oldu), hoş geldin.

- 10 Özlem(in)le üzüntülü ve kıymetsiz (olarak) yanardık. Gönümüz perişan yaşadık, hoş geldin.

Ey mutluluk ve talih şarkının güneşi, ey bütün kardeşlerin ışığı, hoş geldin.

Ey din ve devlet güneşi, ey yiğitlerin padişahı, hoş geldin.

Suret hırsızları (dış görünüşle aldatanlar) toprağa düşerler (rezil olurlar) alçaklık ve utanç onları mağlup eder, hoş geldin.

Ey Allah'ın iyilik kaynağı, yardımcın (olan) Allah sana (bir) gözcü, hoş geldin.

- 15 Şerefli cemaline toz konmasın, noksanlık senden uzak olsun, hoş geldin.

Allah'a şükür olsun, kalplere nur doldu. Gel, şimdi (gönüller) neşeli ve sevinçli, hoş geldin.

Bu rahmet kıtlığı (yoksunluğu) içinde kalmış olan düşkünlere Allah'ın yardımı yetiştirdi, hoş geldin.

Büyüklerin sohbetinde Allah'ın bereketi bol olur, hoş geldin.

fidā yoluña varlıklar temāmet
ki cañlar saña qurbān yahşısı geldün

- 20 şafā vü zevk u vecd-u hāletile
sürelüm yine devrān yahşısı geldün

vurur dil na[‘] ra mestāne cemālün
ki kıldı [‘] aklı hayrān yahşısı geldün

görün servi şafādan būsitānuñ
nice olmış ki rakşān yahşısı geldün

neşidin [‘] andelübün diñle gör gül
ne çāk ider giribān yahşısı geldün

tuyūr-ı bāğı gör şām u seherde
ki olmışdur şenā-^vh^{ān} yahşısı geldün

- 25 cemālünile dutdı yine revnaq
bugün bāğ u gülistān yahşısı geldün

haqīkī derdümend ü bī-kese gel
sen olduñ yine dermān yahşısı geldün

bu luḫfi nice şerḫ idebile dil
çün irmez buña tibyan yahşısı geldün

gel imdi gel bize vus[‘] ı cihānuñ
ki olmışıdı zindān yahşısı geldün

(22a) serv-i: servin M.

(24b) şenā-^vh^{ān}: şenā-^vh^{ūn} M.

Varlıklar tamamıyla yoluna feda olsun, canlar sa-
na kurban olsun, hoş geldin.

- 20 Yine neşe, eğlence ve muhabbet hâliyle vaktimi-
zi geçirelim, hoş geldin.

Gönül kendinden geçmişçesine bağırır, (senin)
cemalin aklı şaşırır, hoş geldin.

Bakın, bahçenin selvisi mutluluktan nasıl olmuş,
raks ediyor, hoş geldin.

Bülbülün isteğini dinle. Bak, gül nasıl yaka paça
yırtıyor, hoş geldin.

Bahçenin kuşlarına sabah ve akşam bak ki (nasıl)
övgü düzücü olmuşlar, hoş geldin.

- 25 Bağ bahçe (gül bahçesi) bugün yine senin cema-
linle süslendi, hoş geldin.

Gel, hakîkî dertlilere ve kimsesizlere yine sen
derman oldun, hoş geldin.

Gönül, bu güzelliği nasıl açıklayabilir? Çünkü
buna Tibyan (bile) yetiş(e)mez, hoş geldin.

Gel şimdi gel, cihanın tamamı bize (âdeta) zin-
dan olmuştu, hoş geldin.

der-ḳudūm-ı sefer-i sultān baba aḥmed
*rahmetu ’llāhi ’aleyhi**

— — • — / — — • — / — — • — / — — • —

irdi ḳulağuma bugün remz-i beşâretten nağam
a‘ dâ olursa ḳayğulu olsun bize ayruḳ ne ğam

el-hamdülillāh bu deme irişdi cān zī-demdeme ur
şükr-i ṭablın sen hele geh zīr iy dil gāh bem

irdi şeh-i şāhınşehān pür oldı leşker-gāh-ı cān
sahrā-yı sır taḥt-ı revān ṭoldı ḳamu ṭabl u ‘alem

çün devletile şāh-ı dīn ḥurşīd-i dil zühre-cebīn
irirdi ol şem‘-ı yaḳīn götürüldi uş zūlm-i zulem

5 ğam ḳaplamışken ‘ālemi çün irdi bu dem ‘ālemi
uş ḳıldı ḥurrem ‘ālemi çün gülşen-i bāğ-ı irem

devlet anuḳla hem ‘inān raḳsan öñince ‘aḳl u cān
dil müjde dir na‘ra-zenān ki ol şāh-ı bī-ḥayl ü
ḥaşem

şādān u ḥandān geldi uş çün māhitābān geldi uş
dil taḥtına ḥan geldi uş zi-lutf u iḥsān u kerem

* S’de 245a. M’de 235a.

(2a) deme: demde S.

(2b) şükr-i: şükr-ü M.

(7a) uş: ḥoş S.

(7b) iḥsan u: iḥsān-ı S.

Sultan Baba Ahmed’in Teşrif Etmesi Üzerine
Kaside Allah’ın Rahmeti O’nun Üzerine Olsun

Bugün müjdeli bir işaret ile kulağıma nağmeler
ulaştı. Düşmanlar kaygılı olursa olsunlar, bize
başka ne dert!

Şükür olsun, can bu âna yetiştı, ne hoş bir ses! Ey
gönül, hele şükür davulunu çal, kâh hızlı kâh ya-
vaş.

Şahlar şahı ulaştı, sır sahrası gönül askerleri ile
doldu taştı. Yürüyen taht hep davul ve bayrakla
doldu.

(O) din padişahı, gönül güneşi, Zühre (parlak)
alınlı (ve) sağlam bilgi ışığı saadetle ulaştığında
bu zifirî karanlık yok oldu.

5 Âlemi dert kaplamışken o an geldi (ve) âlem ne-
şelendi, cennet bağının gül bahçesi gibi oldu.

Akıl ve can onun önünde dans ettiği için devlet
(iyi talih) onunla arkadaştır. Gönül ona hizmetçi-
leri ve at sürüleri olmayan bir padişah olduğunu
müjdeler.

Şimdi sevinçli ve neşeli geldi, çünkü şimdi parla-
yan (o) ay (yüzlü) geldi. Gönül tahtına padişah
geldi, bu ne güzel iyilik, bağış ve yardımdır!

şükr ol erenler serveri yād eyleyüp almışları
kıldı müşerref kişveri basdı diyāra çün adem

şagrak-ı  ış almış ele kim irgüre cān u dile
dileğ ne dilersenē dile hācet revādur bunda hem

- 10 tlduğ bu meyden tā gelū iy sākî-i istīze-hū
dök hadden aşā bizi bu ğarğ eyledi çün mevc-i yem

irmediğün bu deme bu bī-nihāyet  āleme
tārāca virdi tāc-ı tuç şındurdu ğamdan cām-ı cem

dil şems-i vahdet şarkıdur cān baħr-ı hayret ğarğıdur
envār-ı tal' at berğıdur ılur tevālī dem-be-dem

deryā-sıfat dil hoş idüp bildün mi nişe mevc
irür şıgımaz cihāna neylesün bu şāzılığdan lā-
cerem

bes arlığından varlığın vūs' at talebidüp açar
ki mevc-i seyrile revān oldı gider sū-yı  adem

- 15 ne merkez-i hākīde bu cān u gönül eyler arar
ne günbed-ü devvār anı aņlar ne çerğ-ı püşt-i ğam

ol şāhbāz-ı hāzretün meyli bu kim pervāz idüp
gülzār-ı üns içinde tā seyrān ide fevğ-ı himem

(8a) eyleyüp: eyleyip S.

(10b) bizi: bize M.

(13a) irür: urur M.

(15b) püşt-ı ğam: püşt ğam S.

(Allah'a) şükür. O erenlerin padişahı, ardında bıraktıklarını hatırlayıp (bu) diyara ayak basarak (burasını) şereflendirdi.

Aşk kadehini eline almış (onu) ruh ve gönle ulaştıracak. Ne dilerseniz dileyin, burada istekte bulunmak uygundur.

- 10 Ey kavgacı sākî, tā boğaz(ımız)a kadar bu mey ile dolduk, haddi aşarak dök! (O) bizi deniz dalgası gibi boğdu.

(O) bu āna, bu sonsuz āleme ulaş(a)madığı için tunç tacı yağmalattı, dertten (dolayı) cem kadehini kırdırdı.

Gönül birlik güneşinin doğusudur, ruh hayret denizinin boğulmuşudur, güzellik nurlarının şimşegidir, sürekli uzayıp gider.

Deniz (gibi geniş) vasıflı olan gönül, çoşunca gördün mü, nasıl dalgalanıyor. Şüphesiz bu nedenden (dolayı) dünyaya sığmaz, neylesin?

Yokolucu kötülük, varlığın darlığından (sıkıntısından) genişlik talep edip kaçır, hareketli bir dalga gibi uzaklaşıp gider.

- 15 Bu can ve gönül ne yeryüzünde karar kılar ne onu dönen gökkubbe ne (de) sırtı bükülmüş felek anlar.

O şanlı zatın arzusu, dost bahçesi içinde dolaşmaktır ki ta büyük lütuflar (orada) gezinsin.

bu meyl irādet meylidür bu seyl rahmet seylidür
bu ʿışk-ı vaşlat zeylidür muhkem yapış iy cān-ı ʿam

hāşa hakīkī ʿışk erin aldaya dünyā-yı denī
dünyāya meyl iden kişi kāmīl degüldür oldı kem

Ey dost, bu yöneluş irade yöneliştir; bu sel, rah-
met selidir. Bu, aşkta (sevgiliye) kavuşmanın gay-
retidir, (ona) iyice yapış.

Hakiki, alçak dünya, aşk erini -Allah korusun- (na-
sıl) aldatabilir! Dünyaya yönelen kişi, olgun (in-
san) değildir, kötü (insan) olmuştur.